

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perusopetuslain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain, lukiolain ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi perusopetuslakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, lukiolakia ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettua lakia.

Laeissa ehdotetaan täsmennettäväksi opetuksesta epäämistä koskevaa sääntelyä, jotta opiskelija saisi epäämisen aikana ja opetukseen palatessaan tarvitsemansa tuen. Perusopetuslain mukaista epäämistä koskeva enimmäisaikaa ehdotetaan pidennettäväksi jäljellä olevan työpäivän lisäksi myös seuraavaksi työpäiväksi. Erottamista koskevia menettelysäännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että opiskelijalle ja huoltajalle varattaisiin tilaisuus osallistua henkilökohtaisen suunnitelman laatimiseen, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan erottamisen aikana. Lisäksi opiskelijan velvollisuuksia ehdotetaan tarkennettavaksi.

Lakeihin lisättäisiin säännös lapsen edusta opetusta ja koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä.

Ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia ja lukiolakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että niissä säädettäisiin opettajan tai rehtorin velvollisuudesta ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Lakeihin sisältyvä säännös kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireillä oloon ja tuomioistuimen ratkaisuun ehdotetaan kumottavaksi.

Perusopetuslain ja lukiolain muutoksenhakua koskevaan sääntelyyn tehtäisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetusta laista johtuvat muutokset.

Esitys liittyy valtion vuoden 2022 täydentävään talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2022.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
2.1.1 Perusopetus	4
2.1.2 Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus.....	8
2.1.3 Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus.....	10
2.1.4 Lapsen edun ensisijaisuus	11
2.1.5 Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain edellyttämät muutokset	11
2.1.6 Kaksoisrangaistavuus.....	12
2.1.7 Häirintä-, kiusaamis- ja väkivaltatilanteet esi- ja perusopetuksessa ja toisella asteella.....	13
2.2 Nykytilan arviointi	16
3 Tavoitteet	17
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	18
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	18
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	18
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	18
4.2.2 Lapsivaikutukset	19
4.2.3 Viranomaisvaikutukset.....	21
5 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot.....	22
6 Lausuntopalaute	25
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	28
7.1 Perusopetuslaki	28
7.2 Laki ammatillisesta koulutuksesta	34
7.3 Lukiolaki	36
7.4 Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta.....	38
8 Voimaantulo	39
9 Toimeenpano ja seuranta	39
10 Suhde talousarvioesitykseen.....	39
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	40
LAKIEHDOTUKSET	45
1. Laki perusopetuslain muuttamisesta	45
2. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta.....	48
3. Laki lukiolain muuttamisesta	50
4. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta.....	53
LIITE	55
RINNAKKAISTEKSTIT	55
1. Laki perusopetuslain muuttamisesta	55
2. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta.....	61
3. Laki lukiolain muuttamisesta	65
4. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta	70

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmaan sisältyy lupaus syrjimättömyydestä, jonka mukaisesti Suomessa on nollatoleranssi kiusaamiselle ja rasismille.

Hallitusohjelman osan 3.6 (Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi) toisen tavoitteen mukaisesti jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus koskemattomuuteen. Tavoitteen toteuttamiseksi vahvistetaan seksuaalikasvatusta sekä laaditaan toimenpideohjelma kiusaamiseen puuttumiseksi ja yksinäisyyden vähentämiseksi.

Hallitusohjelman osan 3.7 (Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi) toisena tavoitteena on vahvistaa oppilaitosten yhteisöllistä toimintakulttuuria sekä oppilaiden ja opiskelijoiden roolia ja vaikutusmahdollisuuksia kouluyhteisöissä. Tavoitteen mukaisesti koulukiusaamiselle asetetaan nollatoleranssi ja tarjotaan oppilaitosten henkilöstölle sekä oppilaille ja opiskelijoille kiusaamisen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyvää koulutusta. Huomioon otetaan myös syrjivän kiusaamisen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy. Laajennetaan hyväksi havaittuja käytäntöjä valtakunnallisesti ja turvataan vaikuttavien hankkeiden jatko.

Tavoitteiden toteuttamiseksi hallitus käynnisti toimenpideohjelman kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa tammikuussa 2021. Hallituksen esitys on osa toimenpideohjelmaa. Ohjelman toimenpiteitä on valmisteltu yhteistyössä sisäministeriön, oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön kanssa. Hallituksen esityksen tarkoituksena on täsmentää ja korjata opetustoimen säännöksiä, jotta kiusaamiseen voitaisiin puuttua oikea-aikaisesti, vahvistaa oppilaan oikeusasemaa ja turvata kaikkien kouluissa toimivien turvallinen oppimisympäristö.

Hallituksen esitykseen sisältyy lainsäädäntöehdotus (LA 27/2020 vp). Ehdotuksen mukaan lukiolain (714/2018) 40 §:ään ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 80 §:ään ehdotetaan lisättäväksi perusopetuslain 29 §:n (1267/2013) 7 momentin mukainen velvoite myös toiselle asteelle. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opettajan tai rehtorin tulisi ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Hallituksen esitys pohjaa vuonna 2014 voimaan tulleisiin lakimuutoksiin (1267/2013), joilla lisättiin uusia keinoja puuttua kiusaamiseen ja häiritsevään käyttäytymiseen. Lisäksi oppilaskunnat vakiinnutettiin toisen asteen koulutukseen ja perusopetukseen.

Hallintolainkäyttölaki (586/1996) on kumottu 1.1.2020 voimaantulleella lailla oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019). Perusopetuslaissa ja lukiolaissa viitataan kumottuun hallintolainkäyttölaakiin. Perusopetuslain ja lukiolain muutoksenhakua koskevia säännöksiä ehdotetaan päivitettäväksi vastaamaan uutta lainsäädäntöä ja perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä.

1.2 Valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä.

Hallituksen esityksen kiusaamisen ehkäisemistä ja oppilaitosten turvallisuutta koskevat lakiesitykset on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriön kiusaamisen vastaisessa työryhmässä. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 24.11.2016 työryhmän pohtimaan kiusaamisen ehkäisyä ja koulurauhaa (Dnro 66/040/2016). Työryhmän tehtävä kattoi varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen. Työryhmän tehtävänä oli tehdä esitykset kiusaamiseen puuttumisesta sekä hyvinvointia ja työrauhaa edistävästä toimista.

Kaksoisrangaistavuuden kieltoa koskeva sääntely on valmisteltu yhteistyössä oikeusministeriön, sisäministeriön ja Poliisihallituksen kanssa. Asian valmistelua varten ministeriö selvitti erikseen Euroopan alueen maiden lainsäädäntöä.

Osana lainvalmistelua on valmisteltu valtioneuvoston asetus perusopetusasetuksen 18 §:n muuttamisesta. Asetusmuutos laajentaa opetustoimen henkilöstön henkilöpiiriä, jolla on oikeus määrätä opetusta häiritsevää tai muuten koulun järjestystä rikkovaa tai vilpillisesti menettelevää oppilasjälki-istuntoon, poistumaan opetustilasta sekä tehtävien suorittamisesta työpäivän jälkeen. Toimivalta asiassa ehdotetaan laajennettavaksi myös koulun rehtorille. Voimassaolevassa perusopetusasetuksessa toimivalta edellä mainituissa toiminnoissa on säädetty opettajalle. Ehdotettu muutos ei aiheuta muutoksia perusopetuslakiin. Asetusmuutos ehdotetaan tulevaksi voimaan 1.10.2021

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pyydetty lausunnot keskeisiltä sidosryhmiltä. Esitysluonnos annettiin lausunnoille 4.5.—11.6.2021.

Esitystä on käsitelty kunnan viranhaltijain neuvotteluoikeudesta annetun lain (389/1944) tarkoittamassa neuvottelussa keväällä 2021. Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti lausunnotkierroksen aikana erillisiä kuulemistilaisuuksia Suomen Rehtorit ry:lle ja Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:lle.

Osana valmistelua opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti lasten ja nuorten edustuksellisen kuulemisen.

Hallituksen esitys on käsitelty kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa 2.9.2021.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat nähtävillä osoitteessa: <https://minedu.fi/hanke?tunnus=OKM005:00/2021>

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Perusopetus

Työrauha ja turvallisuus esi- ja perusopetuksessa

Suomen perustuslain (731/1999) 16 §:n mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä

estämättä. Jokaisen oikeus maksuttomaan perusopetukseen voidaan katsoa sisältävän myös oikeuden häiriöttömään opiskeluun. Tämä edellyttää puuttumista oppilaiden mahdolliseen häiritsevään käyttäytymiseen.

Työrauhalle voidaan etsiä oikeudellista pohjaa koulun perustehtävästä. Perusopetuslain (628/1998) 2 §:n mukaan perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Perusopetuslain 35 §:n mukaan oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyvä asiallisesti. Velvollisuus käyttäytyä asiallisesti sisältää myös kiellon kiusata muita oppilaita tai koulun henkilöstöä. Asiallisen käyttäytymisen vaatimusta voidaan tämentää koulun järjestysäännöissä.

Opetuksen tavoitteita tarkennetaan valtioneuvoston asetuksessa perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (422/2012). Asetuksen 5 §:n mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Opetuksella ja kasvatuksella edistetään elämän, ihmisarvon loukkaamattomuuden, ihmisoikeuksien, luonnon ja toisten ihmisten kunnioittamista sekä tuetaan oppilaiden kasvua tasapainoisiksi ja terveen itsetunnon omaaviksi ihmisiksi. Tavoitteena on myös oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä kasvu hyviin tapoihin. Opetus ja kasvatustukevat oppilaiden kasvua erilaisuuden kunnioittamiseen sekä vastuullisuuteen, yhteistyöhön ja toimintaan, joka edistää ihmisryhmien, kansojen, aatteiden, uskontojen ja kulttuurien välistä kunnioittamista ja luottamusta.

Perusopetuslain 29 §:n 1 momentin mukaisesti opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Säännös edellyttää toisaalta, että opetukseen tarkoitetut tilat ja välineet ovat turvallisia, ja toisaalta se velvoittaa koulutuksen järjestäjän huolehtimaan esimerkiksi siitä, etteivät oppilaat joudu väkivallan tai muun kiusaamisen kohteiksi koulussa tai muussa koulun toiminnassa (HE 86/1997 vp, s. 64). Opetuksen järjestäjän tulee laatia osaksi opetussuunnitelmaa suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetushallitus antaa opetussuunnitelman perusteissa määräykset tämän suunnitelman laatimisesta.

Perusopetuslain 3 §:n mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Yhteistyövelvoite turvallisuuden ja työrauhan takaamisessa konkretisoituu usean säännöksen kautta. Esimerkiksi koulun opettajan tai rehtorin tulee perusopetuslain 29 §:n mukaan ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllystyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Ilmoitusvelvollisuuden tavoitteena on tuoda esiin koulussa tapahtuvan kiusaamisen ja häirinnän lisäksi myös koulumatkalla esiin tulevat kiusaamis- ja häirintätapaukset, mikä edesauttaa kokonaistilanteen selvittämistä ja tehostaa kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Myös oppilaan aiheuttamista aineellisista vahingoista tulee perusopetuslain 35 §:n mukaan ilmoittaa oppilaan huoltajalle tai tämän muulle lailliselle edustajalle.

Perusopetuslaki koskee soveltuvin osin myös esiopetusta. Esiopetukseen sovelletaan lähtökohdaisesti kaikkia perusopetuslain ja sen nojalla annetun asetuksen säännöksiä, jollei säännöksessä erikseen todeta, että sitä sovelletaan vain perusopetukseen (HE 86/1997 vp, s. 53). Varhaiskasvatuksessa järjestettyyn esiopetukseen sovelletaan perusopetuslakia vain esiopetusta järjestettäessä. Varhaiskasvatukseen sovelletaan varhaiskasvatustalain (540/2018). Varhaiskasvatustalain ei sisälly säännöksiä esimerkiksi lapsen kurinpidosta tai ojentamisesta varhaiskasvatuksessa.

Ojentamis- ja kurinpitotoimet

Työrauhan turvaamiseksi ja turvallisen oppimisympäristön takaamiseksi tarvitaan keinoja puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Esi- ja perusopetuksessa ei ole lupa käyttää oppilaaseen muita ojentamis- ja kurinpitotoimia kuin mitä lakiin on kirjoitettu. Perusopetuslain mukaisia *ojentamiskeinoja* lievimmästä ankarimpaan ovat kasvatuskeskustelu, oppilaan määrääminen poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi sekä jälki-istunto. Kirjallinen varoitus ja erottaminen määrääjäksi ovat *kurinpitorangaistuksia*, joista tulee antaa päätökset. Opetuksen epäminen jäljellä olevan päivän ajaksi on turvaamistoimenpide. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain mukaista kasvatuskeskustelua ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalta tavalla.

Perusopetuslain 35 a §:n mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta tai rikkoo muuten koulun järjestystä, voidaan määrätä osallistumaan kasvatuskeskusteluun. Kasvatuskeskustelun tarkoituksena on yhdessä oppilaan kanssa yksilöidä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti ja kuulla oppilasta sekä selvittää käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä keinot tilanteen korjaamiseksi. Menettelyn tarkoituksena on löytää positiivisia keinoja oppilaan käyttäytymisen parantamiseksi. Kasvatuskeskustelu on ensisijainen keino puuttua oppilaan häiritsevään ja epäasialliseen käyttäytymiseen. Kasvatuskeskustelu on puuttumiskeinoista lievin. Menettelyn tarkoituksena on löytää positiivisia keinoja oppilaan käyttäytymisen parantamiseksi. Kasvatuskeskustelusta määrää koulun opettaja tai rehtori.

Opetusta häiritsevä oppilas voidaan perusopetuslain 36 §:n 2 momentin nojalla määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun järjestämästä tilaisuudesta. Oppilaan määrääminen poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi on toiseksi lievin ojentamiskeino. Häiritsevän oppilaan poistamisella pyritään turvaamaan muiden oppilaiden oikeus opetukseen. Päätösvalta oppilaan määräämisessä poistumaan luokasta tai opetustilasta on oppilaan opettajalla. Koulun järjestämässä tilaisuudessa päätöksen tekee rehtori tai opettaja. Opettaja ja rehtori määrittelevät sen, mikä on sellaista häirintää, että muiden oppilaiden oikeus opetukseen ei toteudu. Oppilasta on lain 36 h §:n mukaan valvottava myös silloin, kun hänet on poistettu opetustilasta. Lain 36 a §:n mukaan toimenpide tulee kirjata ja oppilaan poistamisesta on ilmoitettava oppilaan huoltajalle.

Mikäli oppilas ei noudata hänelle annettua poistumismääräystä, rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa oppilas luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka koulun tilaisuudesta 36 b §:n nojalla. Jos poistettava oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia oppilaan poistamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Tarpeellisia keinoja voivat olla esimerkiksi väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvän oppilaan rauhoittaminen kiinni pitämällä ja taluttaminen pois tilanteesta. Oppilaan poistamiseksi ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Rehtori ja opettaja voivat toimia yhdessä tai kumpikin erikseen. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

Perusopetuslain 36 §:n mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Perusopetuslain 36 a §:n mukaan ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Jälki-istunnosta on ilmoitettava oppilaan

huoltajalle ja toimenpide tulee kirjata. Toimivalta jälki-istunnon määräämiseen on perusopetusasetuksen 18 §:n mukaan oppilaan opettajalla. Jälki-istunnossa voidaan teettää kirjallisia tai suullisia tehtäviä, joiden tulee olla kasvatusta, opetusta ja kehitystä tukevia, oikeassa suhteessa oppilaan tekoon tai laiminlyöntiin sekä ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle sopivia. Oppilas voidaan myös velvoittaa istumaan hiljaa jälki-istunnon ajan.

Varsinaisia *kurinpitorangeistuksia* ovat lain mukaan kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan perusopetuslain 36 §:n nojalla joko määrätä jälki-istuntoon tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Ennen kurinpitorangeistuksen antamista on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuuluksi. Kirjallisesta varoituksesta on tehtävä kirjallinen valituskelpoinen hallintopäätös. Päätöksen tekijästä ei ole perusopetuslaissa tai perusopetusasetuksessa nimenomaisesti säädetty, joten toimivalta kirjallisen varoituksen antamiseen määrittellään koulun johtosäännössä tai vastaavassa. Opetuksen järjestäjä päättää, kenellä on toimivalta varoituksen antamiseen. Kirjallisen varoituksen antamisesta voi perusopetuslain 36 a §:n mukaan opetuksen järjestäjän niin päättäessä päättää myös koulun rehtori. Oppilaalle on lain 36 h §:n mukaan lisäksi järjestettävä tarvittava oppilashuolto.

Perusopetuslain 36 §:n mukaan, jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Määräaikainen erottaminen on vakavin kurinpidollinen seuraamus. Perusopetuslain 36 a §:n mukaan ennen oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Ennen kurinpitorangeistuksen antamista on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Määräaikaisesta erottamisesta on tehtävä kirjallinen valituskelpoinen hallintopäätös. Määräaikaisesta erottamisesta päättää opetuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin. Lastensuojelulain (417/2007) 24 §:n 2 momentin mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee olla edustettuna käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa opetustoimesta vastaavassa toimielimessä, jollei sosiaalihuollosta vastaava toimielin arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeetonta. Oppilaalle on perusopetuslain 36 h §:n mukaan järjestettävä tarvittava oppilashuolto. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. Käytännössä erotetun oppilaan opetus järjestetään erottamisen aikana muualla kuin hänen omassa koulussaan.

Mikäli oppilas on käyttäytynyt niin väkivaltaisesti tai uhkaavasti, että toisen oppilaan tai koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus on kärsinyt tai vakavasti vaarantunut ja on olemassa ilmeinen vaara, että väkivaltainen tai uhkaava käyttäytyminen toistuu, voidaan määräaikainen erottaminen perusopetuslain 36 a §:n mukaan panna täytäntöön sen estämättä, ettei päätös ole lainvoimainen. Oppilas voidaan käskä poistumaan koulusta tai koulun alueelta heti.

Turvaamistoimet

Perusopetuslakiin on kirjattu *turvaamistoimia*, joilla pyritään turvaamaan turvallisen koulupäivän ja koulurauhan toteutumista. Kiusaaminen on lähes aina oppimista häiritsevää toimintaa. Turvaamistoimet mahdollistavat tällaisen häirintätilanteen katkaisemisen.

Perusopetuslain 36 §:n mukaan oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Epäämisen syynä voi siis olla ensinnäkin se, että oppilas aiheuttaa vaaran turvallisuuden heikkenemisestä. Toisaalta tilanne voi olla sellainen, että oppilas käyttäytymisellään häiritsee opetusta ja opetus vaikeutuu kohtuuttomasti. Opetuksen epääminen on tarkoitettu poikkeuksellisia tilanteita varten. Kyseessä on ensisijaisesti turvaamistoimenpide eikä ole tarkoitus, että sitä käytettäisiin tavanomaisena ojentamiskeinona. Epäämisestä päättää koulun rehtori perusopetusasetuksen 18 §:n nojalla.

Perusopetuslain 36 e §:n mukaisesti opettajilla ja rehtorilla on myös toimivalta tarkastaa oppilaan tavarat sekä ottaa lain 36 d §:n nojalla oppilaalta haltuun esineitä tai aineita. Nämä eivät aseta opettajille ja rehtoreille toimintavelvollisuutta, vaan mahdollisuuden toimia, mikäli se arvioidaan välttämättömän tärkeäksi sekä riittävän turvalliseksi (HE 66/2013 vp, s. 48). Perusopetuslain 36 f §:ssä säädetään haltuunoton ja tarkastamisen suorittamisen yleisistä periaatteista. Oppilaan tarkastaminen ja esineiden ja aineiden haltuun ottaminen tulee kirjata. Toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajille mahdollisimman pian. Jos toimiin on käytetty voimakeinoja, tulee opetuksen järjestäjälle antaa kirjallinen selvitys asiasta. Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttamisesta ja hävittämisestä säädetään perusopetuslain 36 g §:ssä.

Perusopetuslain (628/1998) 29 §:n 1—6 momenttien mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Kouluun ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä. Opetuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatuskeskustelun käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset suunnitelman laatimisesta. Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun estөөттöntä sujumista sekä koulu yhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Edellä 4 momentissa tarkoitetuissa järjestyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa koulu yhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä sekä tarkempia määräyksiä 2 momentissa tarkoitetuista esineistä tai aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa koulun omaisuuden käsittelystä, koulun tilojen siisteydestä huolehtimisesta sekä oleskelusta ja liikkumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella. Pykälässä säädetyt oikeudet ja velvollisuudet ovat voimassa ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän muun tämän lain tai sen nojalla annettujen säädösten nojalla laaditun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan.

2.1.2 Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus

Turvallinen opiskelu ympäristö

Lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään turvallisesta opiskelu ympäristöstä lähes vastaavasti, kuin mitä perusopetuksen osalta säädetään. Turvallinen opiskelu ympäristö taataan lukiolain 40 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 §:ssä. Säännösten mukaan oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka

hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallitus antaa määräykset suunnitelman laatimisesta.

Lukioiden on laadittava järjestyssäännöt kuten peruskoulujenkin. Sen sijaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 §:n 4 momentin mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä joko järjestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä opiskeluympäristön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Mainitun pykälän 5 momentin mukaan järjestyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa opiskeluympäristön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä sekä tarkempia määräyksiä pykälän 2 momentissa tarkoitetuista esineistä tai aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella. Lukion opetussuunnitelmien ja ammatillisen koulutuksen tutkintojen perusteisiin työrauha, hyvinvointi, kiusaamisen ennaltaehkäisy ja puuttuminen ovat sisäänrakennettu useisiin kohtiin. Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden lähtökohtana on lapsen ja nuoren edun ensisijaisuus, elämän ja ihmisoi-keuksien kunnioitus sekä ihmisarvon loukkaamattomuus.

Perusopetuslain 29 §:n 7 momentin mukaan koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkival-
lasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Ammatillisesta koulutuksesta annetusta laista ja lukiolaista puuttuu mainittu perus-
opetuslain säännös. Lakialoitteessa LA 27/2020 vp esitetään vastaavan säännöksen lisäämistä sekä lukiolakiin että ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin. Opiskelijoiden väliseen kiu-
saamiseen, häirintään ja väkivaltaan liittyvät tilanteet ovat moninaisia, hankalasti ratkaistavia ja usein piiloon jääviä asioita, minkä vuoksi turvallisen opiskeluympäristön järjestäminen edellyt-
tää hyvää yhteistyötä koulun, opiskelijan, huoltajien, opiskeluhoillon ja mahdollisten muiden toimijoiden kanssa.

Kurinpitotoimet

Lukiolain 41 §:n 1 momentin ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:n 1 momentin mukaan opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän menettelee pykälässä säädetyllä tavalla epäasiallisesti. Mainitun lukiolain säännöksen ja mainitun ammatillisesta koulutuksesta annetun lain pykälän 2 momentin mukaan, jos teko on vakava tai jos opiskelija jatkaa säännök-
sessä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, opiskelija voi-
daan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi. Elokuun 2021 alusta voi-
maan tulleiden lukiolain (1217/2020) 41 §:n 1 momentin ja ammatillisesta koulutuksesta anne-
tun lain (1218/2020) 85 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun oppivelvol-
lisen määräaikainen erottaminen on mahdollista enintään kolmeksi kuukaudeksi. Perusopetuk-
sesta poiketen jälki-istunnon ja kasvatuskeskustelun määrääminen eivät ole toisen asteen kou-
lutuksessa käytettävissä. Perusopetuksesta poikkeavaa on myös se, että toisen asteen koulutuk-
sesta opiskelijalta voidaan lukiolain 41 §:n 3 momentin ja ammatillisesta koulutuksesta annetun
lain 85 §:n 4 momentin mukaan evätä opetus jäljellä olevan työpäivän lisäksi yhteensä kolmen
päivän ajaksi.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 93 §:n 1 momentin ja lukiolain 42 §:n 4 momentin
mukaan korkeintaan kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta ja asuntolasta erottami-
sesta voi koulutuksen järjestäjän niin päättäessä päättää rehtori. Sitä pidemmästä erottamisesta
päättää aina koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Lastensuojelulain 24 §:n
2 momenttia on 1.8.2021 voimaan tulevalla lailla (1242/2020) muutettu siten, että siinä otetaan

huomioon oppivelvollisuuden laajentuminen perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Säännöksen mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee olla edustettuna käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta tai oppilaitoksesta erottamista koskevaa asiaa opetustoimesta vastaavassa toimielimessä tai oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen järjestäjän toimielimessä, jollei sosiaalihuollosta vastaava toimielin arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeellista. Tämä tarkoittaa käytännössä, ettei sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä olisi lastensuojelulain 24 §:n 2 momentin säännöksen perusteella mahdollisuutta olla edustettuna käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen oppilaitoksesta erottamista koskevaa asiaa, jos päätösvalta on delegoitu rehtorille eikä erottamista koskevaa asiaa käsitellä koulutuksen järjestäjän toimielimessä.

Lukiolain 41 §:n 5 momentin mukaan, jos lukio-opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun tutkimuksen ajaksi, jos se lukio-opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua. Ammatillisen koulutuksen osalta ei säädetä, että opiskelijalta voitaisiin rikostutkinnan ajaksi pidättää oikeus opiskeluun.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 86 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän asuntolassa asuvalle opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti asuntolan tiloissa taikka rikkoo asuntolan järjestystä. Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Opiskelijaa ei voida erottaa oppilaitoksesta asuntolassa tapahtuneen rikkomuksen vuoksi. Koulutuksen järjestäjän asuntolassa asuvan opiskelijan oikeus asuntolapaikkaan voi kuitenkin keskeytyä koulutuksen järjestäjän päätöksen mukaan vastaavaksi ajaksi kuin opiskelija on erotettuna oppilaitoksesta, kuten lain 104 §:ssä säädetään. Lukiolain 41 §:n 1 momentissa on säädetty opiskelijan erottamisesta asuntolasta määräajaisesti tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:n mukaan, kun opintoihin tai ammatissa toimimiseen sisältyy alaikäisten turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia, koulutuksen järjestäjä voi peruuttaa opiskeluoikeuden esimerkiksi silloin, kun opiskelija on vaarantamalla toistuvasti tai vakavasti opinnoissaan toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden osoittanut ilmeisen soveltumattomaksi toimimaan opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä. Tutkinnoista, joihin sovelletaan opiskeluoikeuden peruuttamisesta, säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

2.1.3 Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus

Osana oppivelvollisuuden laajentamista uudistettiin nivelvaiheen koulutuksia. Uusi tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA-koulutus) yhdistää aiemmat nivelvaiheen koulutukset eli perusopetuksen lisäopetuksen, lukioon valmentavan koulutuksen ja ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen. Laki tutkintoon valmentavasta koulutuksesta (1215/2020) tulee voimaan 1.8.2022.

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen, ohjaa jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadintaan sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto taikka ammatillinen tutkinto. Lisäksi sovelletaan, mitä asianomaisen koulutuksen järjestäjän osalta kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään perusopetuslain 36 ja 36 a—36 g §:ssä lukuun ottamatta jälki-istuntoa koskevaa sääntelyä, lukiolain 40—48 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80, 85—93 ja 115 §:ssä

HE 127/2021 vp

sekä mitä kurinpitotoimien muutoksenhausta säädetään mainituissa laeissa. Jos kunta järjestää koulutusta ilman järjestämislupaa, sovelletaan kurinpitoon perusopetuslakia.

2.1.4 Lapsen edun ensisijaisuus

YK:n yleissopimuksen lapsen oikeuksista (SopS 59 ja 60/1991) 3.1 artikla velvoittaa lapsen edun asettamisen ensisijalle kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa. Suomessa sopimus on ollut voimassa lainsäädännön voimaantulon vuodesta 1991. Lapsen edun tarkoitus on varmistaa lapsen oikeuksien toteutuminen ja lapsen kokonaisvaltainen kehitys. Lapsen etu on asetettava ensisijalle kaikissa lapsia koskevissa sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa.

Kuten muut ihmisoikeussopimukset, myös lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa valtiota. Valtion on sekä edistettävä aktiivisesti lasten oikeuksien toteutumista että suojeltava lapsia oikeuksien loukkaamiselta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi lapsen oikeudet turvaavaa lainsäädäntöä. Esimerkiksi Lapsiasiavaltuutettu on todennut eduskunnalle antamassaan kertomuksessa, että yleinen, koko opetustoimintaa koskeva lainsäädäntö, joka velvoittaa viranomaisen ottamaan huomioon ensisijaisesti lapsen edun, vahvistaisi keskeisen periaatteen asemaa lasta koskevassa ja lapsiin vaikuttavassa päätöksenteossa (K 5/2018 vp, s. 178.). YK:n lapsen oikeuksien komitea on korostanut lapsen edun olevan kolmiosainen käsite, eli se on samaan aikaan aineellisen oikeuden säännös, perustavanlaatuisen tulkintaperiaate sekä menettelysääntö (CRC/C/GC/14, kohta 6.).

Lapsen etu puuttuu läpileikkaavana veloitteena perusopetuslaista (CRC/C/FIN/CO/4 17.6.2011). Lisäksi sääntely puuttuu myös muista alle 18-vuotiaisiin sovellettavista koulutuslaeista, kuten esimerkiksi lukiolaista ja ammatillisesta koulutuksesta annetusta laista. Komitea on kehottanut Suomea varmistamaan, että lapsen edun periaate otetaan asianmukaisesti huomioon lainsäädännössä, hallinnossa sekä kaikissa lapsia koskevissa ja lapsiin vaikuttavissa päätöksissä ja toimissa. Komitea on kehottanut sisällyttämään lapsen edun lapsia koskevaan lainsäädäntöön laajana käsitteenä, joka perustuu lapsen oikeuksien sopimuksen koko sisältöön.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan 1 kohta edellyttää lapsen edun ensisijaisuutta kaikissa julkisen hallinnon tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia.

2.1.5 Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain edellyttämät muutokset

Hallintolainkäyttölaki on kumottu 1.1.2020 voimaantulleella lailla oikeudenkäynnistä hallintoasioista (808/2019). Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa on hallinnon yleislaki, jota sovelletaan sellaisenaan. Yleisen tulkinnan mukaisesti valittamisesta hallinto-oikeuteen tai valitusluvasta korkeimpaan hallinto-oikeuteen ei tule säätää koulutuksen erityislaeissa, ellei säännöksillä ole tarkoitus poiketa yleislain mukaisesta sääntelystä. Edellä mainittujen lakien informatiivisia viittauksia hallintolakiin ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin on tarpeen selkeyttää. Vastaavat muutokset on vahvistettu myös ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin (HE 174/2020 vp, laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta, 1048/2020). Tämä edellyttää myös perusopetuslain ja lukiokoulutuksesta annetun lain muutosten tarkistamista.

Perusopetuslain 42 §:ssä ja lukiolain 49 §:ssä säädetään asioista, joista saa hakea oikaisua aluehallintovirastolta. Perusopetuslain 42 a §:ssä säädetään muutoksenhausta hallinto-oikeuteen. Säännöksessä luetellaan ne perusopetuslaissa määritellyt päätökset, joista voi hakea muutosta

hallinto-oikeudesta. Päätökset, jotka koskevat oppilaalle annettavaa kirjallista varoitusta, oppilaan määräaikaista erottamista tai perusopetuslain 31, 32 tai 33 §:ssä taikka 34 §:n 1 momentissa säädettyä etua ja oikeutta, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään. Pykälän toisessa momentissa säädetään muutoksenhausta hallinto-oikeuteen 42 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen. Lukiolain 50 §:ssä säädetään, että päätökseen, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan määräaikaista erottamista, opiskelijan erottamista asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi, koulutuksesta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi tai 34 tai 35 §:ssä säädettyä etua tai oikeutta, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei lukiolaissa toisin säädetä. Vastaavasti lukiolain 49 §:n tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan tällaisia luetteloita ei kuitenkaan pitäisi sisällyttää lakiin, sillä tällaiset sallivaksi muotoillut luettelot voivat toimia eräänlaisena välillisenä muutoksenhakukieltona.

Perusopetuslain 42 d §:ssä ja lukiolain 54 §:ssä säädetään valituskiellosta. Säännöksissä määritellään ne asiat, joihin ei saa hakea muutosta valittamalla. Perusopetuslain 42 d §:ssä viitataan perusopetuslain 36 §:n nojalla tehtyihin päätöksiin, johon ei voi hakea muutosta valittamalla, lukuun ottamatta kirjallista varoitusta tai oppilaan määräaikaista erottamista. Myöskään aluehallintoviraston päätökseen, jolla arviointia koskeva oikaisu on ratkaistu, ei saa hakea muutosta valittamalla. Hallinto-oikeuden päätökseen 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

Perusopetuslain 42 e §:ssä ja lukiolain 52 §:ssä säädetään valitusluvasta korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Säännösten mukaisesti ellei muualla laissa toisin säädetä, hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

2.1.6 Kaksoisrangaistavuus

Suomen perustuslain (731/1999) 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimuksen (SopS 18-19/1990), jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimuksen, 6 artiklan 1 kappaleen mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyyttestä.

Ihmisoikeussopimuksen 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklassa säädetään valtiosisäisestä kahteen kertaan syyttämistä tai rankaisemista koskevasta kiellosta, eli *ne bis in idem* -kiellosta. Artiklan 1 kappaleen mukaan ketään ei saa saman valtion tuomiovallan nojalla tutkia uudelleen tai rangaista oikeudenkäynnissä rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi kyseisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti.

Saman artiklan 2 kappaleen mukaan ensimmäisen kappaleen määräykset eivät estä ottamasta asiaa uudelleen tutkittavaksi asianomaisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti, jos on näyttöä uusista tai vasta esiin tulleista tosiseikoista taikka jos aiemmassa prosessissa on tapahtunut sellainen perustavaa laatua oleva virhe, joka voisi vaikuttaa lopputulokseen.

Euroopan unionin perusoikeuskirjan (EUVL N:o C303) 50 artiklan mukaan ketään ei saa panna syytteeseen tai rangaista rikoksesta, josta hänet on jo unionissa lopullisesti vapautettu tai tuo-

mittu syylliseksi lain mukaisesti. Perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuskirjan määräykset koskevat unionin toimielimiä, elimiä ja laitoksia toissijaisuusperiaatteen mukaisesti sekä jäsenvaltioita ainoastaan silloin, kun viimeksi mainitut soveltavat unionin oikeutta. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan mukaan siltä osin kuin perusoikeuskirjan oikeudet vastaavat ihmisoikeussopimuksessa taattuja oikeuksia, niiden merkitys ja ulottuvuus ovat samat kuin ihmisoikeussopimuksessa. Tämä määräys ei estä unionia myöntämästä tätä laajempaa suojaa.

Sopimuksen Euroopan unionista (SEU) 6 artiklan 1 kohdan 3 alakohdan mukaan perusoikeuskirjassa esitetyt oikeuksia, vapauksia ja periaatteita on tulkittava perusoikeuskirjan tulkintaa ja soveltamista koskevien perusoikeuskirjan VII osaston yleisten määräysten mukaisesti ja ottaen asianmukaisesti huomioon perusoikeuskirjassa tarkoitettut selitykset, joissa esitetään näiden määräysten lähteet.

Perusopetuslain 36 c §:ssä on säädetty kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Pykälän 1 momentin mukaan sinä aikana, jolloin oppilasta vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä. Edelleen 2 momentin mukaan, jos tuomioistuin on vapauttanut oppilaan syyteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti. Jos tuomioistuin on tuominnut oppilaan rangaistukseen, ei hänelle pykälän 3 momentin nojalla saa samasta syystä määrätä kurinpitovirasta. Oppilas saadaan kuitenkin erottaa määrääjäksi, jos se oppilaan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua.

Pykälää koskevissa hallituksen esityksen (HE 205/2002 vp) yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että vastaavat säännökset ovat nykyään asetuksessa eikä perusteluissa ole perustelu sääntelytarvetta.

Lukiolain 44 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 88 §:ssä on perusopetuslakia vastaavat säännökset.

Edellä mainitut säännökset ovat aiheuttaneet tulkinnanvaraisuutta siitä, mitä kurinpitoseuraamuksia säännöksissä tarkoitetaan ja millä edellytyksin kurinpitoseuraamusten antaminen on mahdollista ilman, että niiden soveltaminen tarkoittaa niin sanottua päällekkäistä rikosoikeudellista seuraamusta.

2.1.7 Häirintä-, kiusaamis- ja väkivaltilanteet esi- ja perusopetuksessa ja toisella asteella

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL toteuttaa joka toinen vuosi kouluterveyskyselyn, joka tuottaa seurantatietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja avun saannista. Kyselyyn osallistuvat perusopetuksen 4. ja 5. vuosiluokan oppilaat sekä heidän huoltajansa, perusopetuksen 8. ja 9. vuosiluokan oppilaat, lukioiden 1. ja 2. vuoden opiskelijat ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Keväällä 2019 toteutetussa kyselyssä painotettiin lasten ja nuorten häirintään ja väkivallan kokemuksiin liittyviä kokemuksia. Kyselyyn vastasi yli 250 000 lasta ja nuorta.

Tulosten mukaan lapset ja nuoret kokivat pääosin olevansa tyytyväisiä elämäänsä. Yli puolet perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa käyvistä nuorista ja noin kolme neljästä perusopetuksen 4.- ja 5.-luokkalaisista ja toisen asteen opiskelijoista kertoi pitävänsä koulunkäynnistä. Perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyvistä lapsista 12 prosenttia ilmoitti kokeneensa fyysisistä uhkaa (varasta-

HE 127/2021 vp

minen tai varastamisen yritys käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä, uhkaaminen vahingoittaa fyysisesti tai fyysinen kimppuun käyminen) vähintään kerran viimeksi kuluneen vuoden aikana. Fyysisen uhan kokemukset olivat yleisimpiä perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa käyvillä nuorilla (17 %) ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevilla nuorilla (16 %). Sekä perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa suorittavat että lukioissa opiskelevat pojat kokivat hieman tyttöjä yleisemmin fyysistä uhkaa.

Noin joka kahdeskymmenes (1—8 %) lapsi ja nuori oli kokenut kiusaamista koulussa viikoittain. Toisella asteella opiskelevat kertoivat perusopetuksen oppilaita harvemmin tulleen kiusatuksi. Perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyvistä kaksi, perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa käyvistä kolme, lukiolaisista yksi ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista kolme prosenttia kertoi itse osallistuneensa kiusaamiseen vähintään kerran viikossa. Koulukiusatuksi tulemisessa ei ollut tapahtunut merkittävää muutosta vuoteen 2017 verrattuna, mutta kymmenessä vuodessa kiusaaminen on vähentynyt etenkin perusopetuksen 8. ja 9. luokilla.

Taulukko 1. Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa olleiden lasten ja nuorten osuus sukupuolen ja kouluasteen mukaan vuosina 2006—2019 (Lähde: THL: Kouluterveyskysely)

	2006— 2007 (%)	2008— 2009 (%)	2010— 2011 (%)	2013 (%)	2015 (%)	2017 (%)	2019 (%)
4—5 lk pojat						8,1	7,8
4—5 lk tytöt						6,4	6,5
8—9 lk pojat	9,5	10,1	8,8	7,6	7,2	6,9	6,4
8—9 lk tytöt	5,9	6,7	6,5	6,3	5,2	4,7	4,5
lukio pojat	2,2	2,2	1,9	1,6	1,8	1,4	1,5
lukio tytöt	0,9	0,9	1,0	0,9	1,0	0,9	0,8
AOL pojat		6,4	5,9	5,6	5,2	3,9	3,9
AOL tytöt		3,3	3,1	3,1	3,2	2,5	3,1

Perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyvistä lapsista neljä prosenttia ilmoitti kokeneensa seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vähintään kerran viimeksi kuluneen vuoden aikana ja kaksi prosenttia koskettelua tai painostamista koskettamaan. Sukupuolten välillä ei ollut eroa kokemusten yleisyydessä. Perusopetuksen 8.—9.-luokkalaisista seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua ilmoitti kokeneensa vähintään kerran vuoden aikana noin joka neljäs. Vastaavasti lukiolaisista ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista ja seksuaaliväkivaltaa koki noin 7 prosenttia nuorista. Tytöt kokivat seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua selvästi poikia yleisemmin. Yleisimmin seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua oli tapahtunut puhelimesta tai internetissä tai julkisessa tilassa, koulussa näitä oli koettu vähemmän.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) arvioi vuosina 2016—2017 työrauhaa ja turvallista oppimisympäristöä perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Arvioinnissa olivat mukana kaikki opetuksen järjestäjät, otoskoulut ja -lukiot ja niiden opettajat, 3.- ja 8.-luokkalaiset oppilaat sekä lukion toisen vuosikurssin opiskelijat. Arviointitulosten mukaan suurin osa opettajista ja oppilaista viihtyi koulussa hyvin ja oppimisen turvaava työrauha keskimäärin saavutettiin. Yli 90 prosenttia oppilaista koki olonsa turvalliseksi oppitunneilla, välitunneilla ja koulumatkoilla. Myös opettajista lähes kaikki arvioivat oman ja oppilaidensa olon turvalliseksi oppitunneilla. Toisaalta 40 prosenttia kahdeksaslukikalaisista vastasi, etteivät he viihdy oppitunneilla. Työrauhaa edistivät erityisesti kouluviihtyvyys ja -turvallisuus, opetuksen eriyttäminen sekä huoltajien kiinnostus oppilaiden koulunkäyntiä kohtaan.

Koulujen vakavista häiriötilanteista yleisimpiä olivat kiusaaminen, luvaton poistuminen koulun alueelta ja opettajan hermostuminen. Suurin osa opetuksen järjestäjistä, rehtoreista ja oppilas-huoltoryhmän jäsenistä vastasi, että kouluissa tapahtuvat häiriö- ja ongelmatilanteet olivat pysyneet ennallaan viimeisen kahden vuoden aikana. Kuitenkin lähes kolmannes opetuksen järjestäjistä ja neljännes koulujen henkilökunnasta koki, että häiriötilanteet olivat lisääntyneet. 8.-luokkalaisilla esiintyi häiriö- ja ongelmatilanteita moninkertaisesti enemmän kuin 3.-luokkalaisilla tai lukiolaisilla. Sekä oppilaiden että opettajien mukaan alakoulujen vakavin häiriötilanne oli oppilaiden välinen kiusaaminen. Yläkouluilla yleisimpiä vakavia häiriötilanteita olivat luvaton poistuminen koulun alueelta ja se, että oppilas kiusaa toista oppilasta tai opettajaa esimerkiksi huutelemalla tai nimittelemällä. Kolmasluokkalaisista pojista 5,9 prosenttia ja tytöistä 3,5 prosenttia ja kahdeksaluokkalaista pojista 3,8 prosenttia ja tytöistä 2,7 prosenttia sekä lukiolaisista pojista 1,2 prosenttia ja tytöistä 0,6 prosenttia ilmoitti, että heitä kiusattiin koulussa joka päivä tai useamman kerran viikossa. Yleisesti poikia kiusattiin enemmän kuin tyttöjä. Kahdeksannen luokan oppilaista 15 prosenttia vastasi, että opettajat huutavat ja hermostuvat oppilaille noin viikoittain tai joka päivä. Kysyttäessä seksuaalisesta häirinnästä noin 90 prosenttia kahdeksaluokkalaisista vastasi, ettei opettaja ole häirinnyt heitä koskaan.

Yleisimmät keinot puuttua häiritsevään käyttäytymiseen olivat luokkahuoneesta poistaminen, kasvatuskeskustelu, jälki-istunto, puhuttelu tai huoltajalle ilmoittaminen. Jälki-istuntoa lukuun ottamatta näitä keinoja pidettiin melko toimivina. Kahdeksannen luokan opettajista 65 prosenttia uskoi kasvatuskeskustelun tehoon ja 80 prosenttia vanhempien kanssa keskustelemisen tehoon. Myös noin 75 prosenttia niistä kolmas- ja kahdeksaluokkalaisista, jotka olivat joskus olleet kasvatuskeskustelussa, piti sitä toimivana puuttumiskeinona. Toimivana pidettiin myös sitä, että oppilas korvaa rikkomansa omaisuuden. Vakavampia kurinpitokeinoja käytettiin kouluissa melko harvoin. Arvioinnissa mukana olleista peruskouluista 11 prosenttia oli käyttänyt opetuksen epäämistä oppilaalta jäljellä olevan koulupäivän ajaksi vähintään kerran tai pari kuu-kaudessa. Vähiten kouluissa oli käytetty määräaikaista erottamista sekä oppilaan tavaroiden tai vaatetuksen tarkistamista sen perusteella, että on ilmeinen epäily vaarallisesta esineestä.

Taulukko 2. Vakavampien kurinpito- ja puuttumiskeinojen käyttämisen useus peruskouluissa ja lukioissa (n = 350—353 peruskoulua, 130—135 lukiota)

		Viikoittain (%)	Kerran tai pari kuu-kaudessa (%)	Harvemmin (%)	Ei ole käytetty ollenkaan (%)
Oppilaalta evätty opetus jäljellä olevaksi koulupäiväksi	Perusopetus	1	10	48	42
	Lukio			4	96
Kirjallinen varoitus	Perusopetus		1	39	61
	Lukio			32	68
Oppilaalta otettu haluttuun vaarallinen esine tai aine	Perusopetus		2	55	42
	Lukio			4	96
Oppilaan tavarat tai vaatetus tarkistettu sen perusteella, että on ilmeinen epäily vaarallisesta esineestä	Perusopetus	1	1	29	70
	Lukio			3	97
Määräaikainen erottaminen koulusta	Perusopetus		1	11	88
	Lukio			2	98

THL kerää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa TEAviisari-tiedonkeruussa kahden vuoden välein peruskouluilta ja toisen asteen oppilaitoksilta terveydenedistämiseksi liittyvää tietoa. Vuoden 2019 tiedonkeruussa valtaosassa (97 %) kouluista oli käytössä joko opetussuunnitelmaan tai muuhun asiakirjaan kirjattu käytäntö tai menettelytapa kiusaamisen puuttumisesta. Kaikki havaitut kiusaamistapaukset kirjattiin ja tilastoitiin 80 prosentissa kouluista. Oppilaat olivat osallistuneet kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyyn ja sovitteluun 75 prosentissa kouluista. Yhteinen kirjattu käytäntö seksuaalisen häirinnän tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta oli 82 prosentissa kouluista. Kouluista noin joka viides (22 %) ilmoitti, että käytäntö oli kirjattu opetussuunnitelmaan.

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Krimo) toteutti vuonna 2016 oppilaitosten turvallisuustutkimuksen, jossa kartoitettiin turvallisuustilannetta ala- ja yläkouluissa sekä lukioissa ja luotiin tilannekuvaa turvallisuuden ja rikollisuuden kehityksestä kouluissa. Tutkimukseen vastasi 833 rehtoria. Tulosten mukaan yleisimpiä oppilaitosten turvallisuushuolia olivat erilaiset vahingonteot (41 % kaikista oppilaitoksista), henkilökuntaan kohdistuvat sanalliset loukkaukset (33 %) tai väkivallan uhka (22 %) sekä oppilaisiin kohdistuva väkivalta (24 %). Oppilaisiin oli kohdistunut vamman aiheuttanutta väkivaltaa 43 prosentissa kaikista oppilaitoksista. Yhtenäis- ja yläkouluissa osuus nousi yli 60 prosenttiin. Myös välitöntä ensihoitoa vaatinutta väkivaltaa oli tapahtunut noin joka kymmenennessä yhtenäis- ja yläkoulussa, joissa on luokkatason 7—9 oppilaita. Ase oli tuotu kouluun joka neljännessä kaikista oppilaitoksista (26 %), ja miltei aina kyseessä oli teräase. Koulutyypin vertailussa useimmiten rikosten kohteina olivat yläkoulut. Oppilaisiin kohdistuneiden tarkastustoimenpiteiden osalta esineen tai aineen haltuunotto oli yleisin toimenpide. Se oli toteutettu joka neljännessä kaikista oppilaitoksista (26 %), ollen yleisin oppilaitoksissa, joissa oli 7—9 luokkatason oppilaita. Rikollisuus aiheuttaa paitsi aineettomia kärsimyksiä myös aineellisia kustannuksia. Yksittäisille kouluille rikoksista lukuvuoden 2015—16 aikana rikoksista aiheutuneet kustannukset vaihtelivat 10 ja 38 000 euron välillä. Koulun opettajiin tai henkilökuntaan kohdistuneista rikoksista aiheutui poissaolopäiviä yhteensä kaikkien koulujen osalta 1 049 päivää.

2.2 Nykytilan arviointi

Lakimuutokset perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen työrauhan sekä osallisuuden parantamisesta tulivat voimaan vuoden 2014 alusta (HE 66/2013 vp). Opettajien ja rehtorien toimivaltaa puuttua kiusaamiseen ja häiritsevään käyttäytymiseen lisättiin. Lakiin lisättiin toimivalta tarkastaa oppilaan mukana olevat tavarat, oppilaan hallinnassa olevat koulun säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa kielletyn esineen tai aineen haltuun ottamiseksi. Lisäksi kasvatuskeskustelu ja oppilaskunnat vakiinnutettiin perusopetukseen. Oppilaskuntatoiminta on keskeinen toimintamuoto tuettaessa oppilaiden osallistumista ja vaikuttamista sekä kehitettäessä koulun ja oppilaitoksen toimintaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö antoi lainsäädännön arvioinnin Kansalliselle koulutuksen arviointikeskukselle marraskuussa 2015. Arvioitaessa kurinpitösäännösten toimeenpanoa ja toimivuutta tulee huomioda, että samaan aikaan tuli voimaan oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013), jossa painopiste oli ongelmien ennaltaehkäisyssä. Koulukohtaisen kyselyn vastausten mukaan häiriökäyttäytymiseen vaikuttivat eniten opettajan käyttämät opetusmenetelmät sekä puuttumisen ajankohta. Muilla tekijöillä oli selvästi vähäisempi merkitys. Arviointitulosten mukaan havaittiin, että häiriö- ja ongelmatilanteiden kasvaessa yhä harvempi opettaja puuttui häiriötilanteisiin.

Tulosten perusteella uusia kurinpito- ja puuttumiskeinoja käytettiin kouluissa vähän, mutta ne koettiin toimiviksi ja häiriö- ja ongelmatilanteita ennaltaehkäiseviksi. Kaikkien vastaajaryh-

mien mielestä kasvatustieteiden keskustelua pidettiin toimivana puuttumiskeinona. Koulujen ja opettajien mukaan kurinpito- ja puuttumiskeinojen käyttäminen ei ollut lisääntynyt määrällisesti kahden viimeisen vuoden aikana. Tulosten perusteella voidaan tehdä oletus, että varsinkin autoritaaristen toimintatapojen käyttö kouluissa on vähentynyt, eikä niitä pidetty toimivina keinoina puuttua häiriökäyttäytymiseen. Lainsäädännön muutosten tavoitteena ei ollut lisätä kurinpito- ja puuttumiskeinojen käyttöä kouluissa, joten tuloksia voidaan tältä osin pitää lain tavoitteiden mukaisina.

Saadun arvioinnin perusteella kurinpito- ja puuttumiskeinoja käytettiin vähiten lukioissa ja perusopetuksen alaluokilla, ja kurinpitokeinojen käyttö painottui perusopetuksen viimeisille vuosiluokille. Ennaltaehkäisevien ja korjaavien toimenpiteiden tarve korostuu varsinkin perusopetuksen viimeisillä vuosiluokilla. Perusopetuksen viimeisiin vuosiluokkiin sijoittuu useita nivelvaiheita, joihin kohdistuu koulunkäynnin ja oppilashuollollisen tuen sekä oppilaanohjauksen tarve.

Voimassaolevaa sääntelyä on sittemmin arvioitu, muun muassa oikeusasiamiehen kanslian toimintakertomuksessa (2019), jossa yhdeksi keskeiseksi perus- ja ihmisoikeusongelmaksi nostettiin perusopetuksen opiskeluympäristön ja päätöksentekoon liittyvät puutteet. Esimerkiksi oppilaiden oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ei aina toteudu. Koulujen keinot havaita ja puuttua kiusaamiseen eivät aina ole riittäviä. Vaikka lainsäädäntö mahdollistaa erilaisin keinoin häiriökäyttäytymiseen puuttumisen, ei kiusaamista aina tunnusteta tai lainsäädännön mahdollistavia keinoja aina käytetä oikea-aikaisesti.

Lisäksi oikeusasiamiehen kanslia nosti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen yhdeksi haasteeksi sen, että kuntien opetustoimen ja koulujen oikeudellisessa osaamisessa, hallinnollisessa menettelyssä ja päätöksenteossa on oikeussuojaongelmia aiheuttavia puutteita. Esimerkiksi muutoksenhakukelpoisia hallintopäätöksiä ei aina tehdä, ne eivät perustu lakiin tai täytä hallintolain vaatimuksia. Esimerkiksi oppilas oli erotettu kahden viikon määräajaksi koulusta niin, että rangaistus oli pantu täytäntöön heti. Kunnan sivistyslautakunta oli tehnyt erottamisesta hallintopäätöksen vasta jälkikäteen, kun kurinpitorangeistus oli jo toteutunut. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies piti kunnan menettelyä perusopetuslain vastaisena. Koulun kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain laissa säädettyjä keinoja. Tässä asiassa lain edellytykset siitä, että määräaikaisesta erottamisesta on tehtävä kirjallinen valituskelpoinen hallintopäätös, jossa on samalla päätettävä päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana sekä täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta, eivät olleet täyttyneet. Edellä mainitut huomiot puutteellisesta hallinnollisesta menettelystä ja päätöksenteosta ovat erityisesti oikeussuojaongelma. Täsmällinen ja selkeä sääntely osaltaan edesauttaa ennakkollisen oikeusturvan toteutumista. Eduskunnan oikeusasiamiehen tekemät huomiot hallinnollisesta menettelyssä tapahtuneista puutteista edellyttävät lainsäädännöltä selkeyttä ja informaatio-ohjausta jälkikäteisten oikeusturvakeinojen suhteen.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on osaltaan ehkäistä kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa kouluissa ja oppilaitoksissa sekä turvata turvallinen opiskeluympäristö. Esityksellä on tarkoitus täsmentää ja korjata opetustoimen säännöksiä, jotta kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan voitaisiin puuttua oikea-aikaisesti, vahvistaa oppilaan oikeusasemaa ja turvata kaikkien koulussa toimivien turvallinen oppimisympäristö.

Tavoitteena on muuttaa perusopetuslain ja lukiolain vanhentuneet viittaukset kumottuun hallintolainkäyttölakiin viittauksiksi voimassa olevaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin. Tämä osaltaan parantaisi oikeusturvaa opetusta ja koulutusta koskevissa asioissa.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia sekä lukiolakia muutettaisiin siten, että niissä säädettäisiin opettajan tai rehtorin velvollisuudesta ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Säädös vastaisi perusopetuslain 29 §:n 7 momentin mukaista sääntelyä.

Lisäksi mainittuja lakeja ehdotetaan muutettavan siten, että niissä säädettäisiin, ettei rehtori voisi päättää oppivelvollisen opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta oppilaitoksesta. Määräaikaista erottamista koskevan päätöksen voisi tehdä oppivelvollisen osalta koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Muutos vastaisi voimassa olevaa perusopetuslain mukaista sääntelyä erottamisesta.

Perusopetuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että opetus voitaisiin evätä jäljellä olevan päivän lisäksi myös seuraavaksi työpäiväksi. Perusopetuksen ja toisen asteen sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa, sekä järjestettävä muu opetukseen osallistumiseksi tarvitsemansa tuki oppilaan palatessa kouluun. Oppilaalle tehtäisiin suunnitelma, jossa määriteltäisiin ne käytännöt toimet, joilla tuettaisiin oppilaan turvallista opetukseen palaamista.

Lakeihin ehdotetaan lisättäväksi säännös lapsen edusta. Sääntely tarkoittaisi sitä, että perusopetuslain mukaista opetusta ja toimintaa suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä olisi otettava huomioon lapsen etu. Vastaava säännös ehdotettaisiin lisättäväksi myös lukiolakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin sekä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin.

Lisäksi perusopetuslakia ja lukiolakia ehdotetaan muutettavan siten, että vanhentuneet viittaukset kumottuun hallintolainkäyttölakiin muutettaisiin viittauksiksi voimassa olevaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin. Lukiolain 52 §, joka koskee korkeimpaan hallinto-oikeuteen valittamista, kumottaisiin. Perusopetuksen erityisen tuen päätökseen liittyvää muutoksenhakua ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että päätökseen kokonaisuudessaan haettaisiin oikaisua aluehallintovirastolta.

Perusopetuslain 36 c §, lukiolain 44 § ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 88 §, jotka koskevat kurinpitomenettelyn suhdetta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun, ehdotetaan kumottaviksi. Tämän seurauksena mainituissa laeissa käytetty termi *kurinpitorangais-tus* muutettaisiin termiksi *kurinpitotoimi*.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Esi- ja perusopetuksen kustannusten arvioinnissa on käytetty rehtorin ja opettajan palkkakustannusten keskiarvoa noin 35 euroa/tunti. Palkka on laskettu käyttäen Tilastokeskuksen kokonaisansion keskiarvoa ja lisäksi on huomioitu lomarahat ja työnantajakulut. Epäämisen aikana tehtävän suunnitelman laatimiseen arvioidaan kuluvan keskimäärin 2 työtuntia. Koska valmistelussa ei ole käytettävissä yksiselitteistä tilastotietoa siitä, kuinka monelta esi- ja perusopetuk-

sen oppilaalta opetus on evätty, ministeriö arvioi, että tapauksia voisi olla arviolta 5 000 vuosittain. Kustannusvaikutus edellisten pohjalta olisi näin ollen arviolta 350 000 euroa vuodessa. Ehdotetut muutokset eivät aiheuta uusia lisämäärärahatarpeita valtiontalouden kokonaisuuteen. Esi- ja perusopetuksen osalta uudistuksen rahoittamiseksi tehdään tarvittavat siirrot opetus- ja kulttuuriministeriön momentilta 29.10.20. kuntien peruspalveluiden valtionosuusmomentille 28.90.30. Talousarvioon tarvittavat korjaukset tehdään täydentävän talousarvion yhteydessä siten, että vuodelle 2022 siirretään 5/12 määrärahasta eli noin 146 000 euroa, koska uudistus tulee voimaan elokuussa. Vuodesta 2023 alkaen määräraha siirretään osana julkisen talouden suunnitelmaa. Toisen asteen osalta ministeriö arvioi olemassa olevan tilastotiedon perusteella epäämisiä olevan noin 200 vuosittain, jolloin taloudelliset vaikutukset jäisivät vajaaseen 15 000 euroon, kun ne laskettaisiin esi- ja perusopetuksen vastaavien palkkakustannusten ja suunnitelman laatimiseen käytetyn ajan perusteella. Toisen asteen osalta lisämäärärahaa taikka sisäisiä siirtoja ei esitetä, koska muutoksen vaikutuksen järjestäjää kohti katsotaan olevan vähäinen.

Muuten ehdotetuilla muutoksilla ei ole taloudellisia vaikutuksia.

4.2.2 Lapsivaikutukset

Ehdotus lapsen edun ensisijaisuuden vaatimuksen sisällyttämisestä osaksi kansallista koulutuksia koskevaa sääntelyä tuo oikeudellisesti näkyväksi oikeusperiaatteen, joka velvoittaa Suomea kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimiä toimissa. Lapsen etua on harkittava sekä yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti. Lainsäädäntö yksin ei luo lapsen edun mukaista toimintaa kouluihin ja oppilaitoksiin. Keskeistä on, että lapsen etu tunnustetaan ja lapsen etua harkitaan aktiivisesti. Jotta lapsen etu tosiasiallisesti toteutuu, tulee lapsen edun ensisijaisuuden läpileikata toimintatapana koko koulu- ja oppilaitosyhteisön. Lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen edussa on kysymys lapsen ihmisoikeuksia parhaalla mahdollisella tavalla toteuttavasta tulkinnasta. Koulu- ja oppilaitosten toiminnassa keskeisimmiksi työkaluiksi lapsen edun ensisijaisuuden toteutumisen osalta nouseekin osallisuuden edistäminen. Lapsen oikeus esittää omat näkemyksensä ja saada ne huomioon otetuiksi on keskeinen osa lapsen edun toteutumista. Ehdotus toteuttaa osaltaan YK:n yleissopimuksen lapsen oikeuksista (SopS 59 ja 60/1991) 12.1 artiklan velvoitetta ottaa huomioon lapsen näkemykset huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Ehdotukset oppilaitoksen opettajan tai rehtorin velvollisuudesta ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta sekä opetuksesta epäämisen tarkentamisesta ja oppilaan velvollisuuksien täsmentämisestä siten, että oppilaan käytös ei saa vaarantaa muiden oppilaiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä, parantavat osaltaan koulujen ja oppilaitosten työrauhaa ja turvallisuutta. Lisäksi ehdotukset osaltaan pyrkivät vähentämään oppilaiden ja opiskelijoiden häirinnän, kiusaamisen ja väkivallan kokemuksia. Lainsäädäntö täsmentää oikeudellisia keinoja, joilla voidaan puuttua kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan. Hyvä työrauha ja oppimista tukeva toimintakulttuuri ovat koulunkäynnin perusedellytyksiä. Kiusaamiseen puuttuminen ja ennaltaehkäisy eivät kuitenkaan ole pelkästään oikeudellisesti ratkaistavia ilmiöitä. Keskeinen asema on kiusaamisen ehkäisyä edistävillä rakenteilla ja toimintatavoilla, jotka kannustavat koko koulu- ja oppilaitosyhteisön vuoropuheluun sekä keskustelemaan ryhmän toiminnasta ja sitä ohjaavista normeista.

Keskimääräistä alttiimpia syrjinnälle ovat vammaiset tai pitkäaikaissairaajat lapset ja nuoret, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat sekä osin muihin vähemmistöryhmiin kuuluvat lapset ja nuoret. Poikien osuudet kiusaajina ja kiusatuksi tulijoina ovat pääsääntöisesti tyttöjä

isompia (KiVa Koulu-aineisto 2009—2016.) Myös kiusaamisen muodot ovat sukupuolittuneita. Pojat kokevat tyttöjä useammin väkivaltaa ja uhkailua, ja tytöt puolestaan kokevat useammin ennakkoluulojen kohteeksi joutumista. Syrjintäkokemukset painottuvat vanhempiin oppilaisiin ja opiskelijoihin. Kiusaaminen voi heikentää merkittävästi nuoren hyvinvointia, terveyttä, elämään tyytyväisyyttä ja elämäntunnetta. Kiusatuksi tulemiseen liittyvillä kokemuksilla on vaikutusta usein pitkälle aikuisikään. Monet koulunkäynnin ongelmat, kuten koulu-uupumus ja luvattomat poissaolot, ovat koulukiusattujen nuorten keskuudessa huomattavan yleisiä.

Tutkimusten mukaan tietyillä lapsilla on keskimäärin suurempi riski tulla kiusatuksi, moni kokee esimerkiksi syrjivää kiusaamista. Syrjivä kiusaaminen tarkoittaa kiusaamista kiusatun ulkonäön, sukupuolen, ihonvärin tai kielen, vammaisuuden, perheen tai uskonnon vuoksi. Koulu-terveyskyselyn 2017 mukaan nuoret, joilla on toimintarajoitteita, joutuivat muita useammin kiusatuksi. Koulu-terveyskyselyn kysymykset kattavat toimintarajoitteiden osalta neljä toimintakyvyn ulottavuutta: näkeminen, kuuleminen ja liikkuminen sekä tietojenkäsittelyyn liittyvistä toiminnoista muistaminen, oppiminen ja keskittyminen. Erityisesti nuorista, joilla oli liikkumisen vaikeuksia, suurempi osa kuin muista nuorista oli kokenut syrjivää kiusaamista. Heistä 53 prosenttia oli joutunut kiusatuksi, kun muilla nuorilla vastaava prosenttiosuus oli 17. Liikkumisen vaikeuksia kokevilla oli muihin nuoriin verrattuna lähes viisinkertainen riski kokea syrjivää kiusaamista.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämän koulu-terveyskyselyn mukaan kiusaamiskokemukset, häirintä ja väkivallan uhka ovat yleisempiä sateenkaarinnuorten keskuudessa kuin muilla nuorilla. (THL: Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvoinnista Koulu-terveyskyselyn tuloksia 2019, s. 24.) Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi käy ilmi, että erityisesti sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret kertoivat kokeneensa koulukiusaamista ja fyysistä uhkaa muita nuoria useammin. (THL: Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi Koulu-terveyskyselyn tuloksia 2019, s. 4.)

Turvallinen työympäristö edistää oppimista. Esimerkiksi neljäs- ja kahdeksaluokkalaisten oppilaiden matematiikan ja luonnontieteiden osaamista mittaavassa TIMSS-tutkimuksessa vuonna 2019 kiusaaminen näkyi jossain määrin myös oppimistuloksissa. Viikoittain kiusattujen tulokset olivat matematiikassa kansainvälisesti keskimäärin 68 pistettä ja luonnontieteissä 78 pistettä alemmat kuin niiden, joita ei kiusattu juuri koskaan. Yleisesti ottaen suomalaisoppilaat kokivat koulukiusaamista suhteellisen vähän. Kahdeksannen luokan oppilaista 2 prosenttia oppilaista tuli kiusatuksi viikoittain ja 12 prosenttia noin kuukausittain.

Muutoksenhakusäännöksiin ehdotetut muutokset ovat merkityksellisiä oikeusturvan kannalta. Perusopetuslain 42 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikaisuvaatimusta voisi vaatia aluehallintovirastolta erityisen tuen päätöksessä määrättyihin perusopetuslain 31 §:n mukaisiin palveluihin. Voimassa olevan perusopetuslain 42 a §:n 1 momentin mukaan perusopetuslain 31 §:ssä säädettyä etua ja oikeutta koskevaan asiaan haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Ehdotettu sääntely parantaa yksilön oikeusturvaa, koska erityistä tukea koskevan päätöksen muutoksenhaku käsiteltäisiin jatkossa kokonaisuutena yhden muutoksenhakuviranomaisen toimesta. Oppimisen tuesta päättäminen on useiden eri tekijöiden yhteisvaikutuksen perusteella tehtävää harkintaa. Ehdotettu muutos parantaisi erityisen tuen muutoksenhakuun liittyvää kokonaisuutena ja oikeusturvan saatavuutta.

Perusopetuslaista ja lukiolaista ehdotetaan poistettavaksi listaus niistä hallintopäätöksistä, joista voisi valittaa hallinto-oikeuteen. Perusopetuslain tai lukiolain nojalla tehdyn päätöksen valituskelpoisuus jäisi hallinto-oikeuden päätettäväksi. Oppilaiden ja opiskelijoiden oikeusturvan to-

teutumisen kannalta keskeistä on, että tarjolla on riittävästi ohjeistusta muutoksenhakuun liittyen. Oikeusturvan toteutumisen osalta keskeistä on huoltajille ja viranomaisille osoitettu informaatio-ohjaus. Lisäksi oppilailta ja opiskelijoilta tulee itsellään olla tieto niistä oikeusturvakeinoista, joita hänellä on mahdollisuus asiassaan käyttää. Asia korostuu varsinkin vanhempien oppilaiden osalta. Hallintolain 14 §:n mukaisesti vajaavaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa. Viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta. Vanhempien oppilaiden osalta oikeusturvan toteutuminen ei siis ole täysin riippuvainen huoltajan tai muun laillisen edustajan toimista. Esimerkiksi voimassaoleva perusopetuslaki tunnistaa 15 vuotta täyttäneen oppilaan oikeuden pyytää rehtorilta opinnoissa etene mistä tai vuosiluokalle jättämistä koskevan arvioinnin uudelleen arviointia tai uudelleen arvi oinnin oikaisua. Lainsäädännön toteutumisen kannalta keskeistä on, miten muutoksenhakua koskevaa toimeenpanoa tuetaan ja ohjataan. Oikeusturvan toteutumisen kannalta voidaan pitää positiivisena sitä, että mahdollinen välillinen muutoksenhakukiello lainsäädännöstä poistuisi, kun muutoksenhausta säädettäisiin yleisesti hallintotuomioistuimeen. Tämän voidaan katsoa edistävän muiden perusoikeuksien toteutumista, kuten oikeutta perusopetukseen ja koulutuk seen. Myöskään uusia ylimääräisiä kustannuksia ehdotetusta muutoksesta ei huoltajalle tai opp ilaalle aiheutuisi. Esimerkiksi kunnallisvalitusten käsittely hallintotuomioistuimessa määräyty y nykyisinkin tuomioistuinmaksulain (1455/2015) mukaisesti. Mahdollisten kustannusten suuruus ei tältä osin muuttuisi.

4.2.3 Viranomaisvaikutukset

Esityksessä ehdotetaan lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rehtorin toimivaltaa rajattavaksi niin, ettei hän voisi enää päättää oppivelvollisen opiskelijan määräaikaisesta erotta misesta oppilaitoksesta enintään kolmen kuukauden ajaksi. Esityksen mukaan jatkossa määräaikaista erottamista koskevan päätöksen voisi oppivelvollisten osalta tehdä vain koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin. Useissa kunnissa toimielin on esimerkiksi opetusasioita kä sittelevä lautakunta tai muu toimielin. Jotta erottamista koskeva päätöksenteko olisi oikea-ai kaista, tulisi päättävä toimielin olla kutsuttavissa koolle nopeallakin aikataululla. Ehdotettu muutos voi vaatia kuntien hallintosääntöjen muuttamista tältä osin.

Ehdotus opetuksesta epäämisen jälkeisen paluun suunnittelusta ja toteutuksesta voivat vaatia koulujen ja oppilaitosten sisäisen työnjaon uudelleen arviointia.

Perusopetuslain 42 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikaisuvaatimusta voisi vaatia aluehallintovirastolta erityisen tuen päätöksessä määrättyihin perusopetuslain 31 §:n mukaisiin palveluihin. Voimassa olevan perusopetuslain 42 a §:n 1 momentin mukaan perusopetuslain 31 §:ssä säädettyä etua ja oikeutta koskevaan asiaan haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Ehdotetun sääntelyn arvioidaan vuositasolla lisäävän erityisen tuen päätösten oikai sujen määrää aluehallintovirastoissa. Tämä lisää asiaan liittyvää resurssitarvetta aluehallintovi rastoissa. Muutos voi edellyttää vajaan yhden henkilötyövuoden siirtämistä hallinto-oikeuksista aluehallintovirastoihin. Muutoksenhakuun ehdotetut muutokset edellyttävä opetuksen ja koulu tuksen järjestäjiltä lain voimaantullessa muutoksenhakuohjeiden tarkistamista. Lakien nojalla annettujen päätösten muutoksenhakuohjeita on tarve päivittää.

Perusopetuslaista ja lukiolaista ehdotetaan poistettavaksi listaus niistä päätöksistä, joista voisi valittaa hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan tällaisia luette loita ei pitäisi sisällyttää lakiin, sillä tällaiset sallivaksi muotoillut luettelot voivat toimia erään laisena välillisenä muutoksenhakukiellona. Ehdotus vaatii lain voimaantullessa opetuksen ja

koulutuksen järjestäjien muutoksenhakuohjeiden päivittämistä. Tällöin kaikkiin mainittujen lakien perusteella annettaviin päätöksiin haettaisiin muutosta siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

Oppilaiden ja opiskelijoiden käyttäytymisvelvoitteeseen liittyviä muutoksia voitaisiin täsmentää opetuksen ja koulutuksen järjestäjien hyväksymissä järjestyssäännöissä. Velvoitteen täsmentäminen voi aiheuttaa opetuksen ja koulutuksen järjestäjille tarpeen päivittää järjestyssääntöjä yhteistyössä oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa. Oppilaille ja opiskelijoille tulee mahdollistaa osallistuminen muun muassa järjestyssäännön valmisteluun.

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi perusopetuslain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain säännökset kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuinten ratkaisuun. Esityksessä arvioidaan, että mainittujen lakien mukaisissa kurinpitotoimissa ei olisi kysymys rangaistusluonteisista seuraamuksista eikä kaksoisrangaistavuuden kiello siten soveltuisi tässä tarkoitettuun kurinpitomenettelyyn. Mainitut säännökset voitaisiin siten kumota. Tällöin ei olisi estettä kurinpitomenettelyn aloittamiseen, vaikka asiaa käsiteltäisiin tai olisi käsitelty rikosoikeudellisessa menettelyssä. Tällöin ei jäisi myöskään tulkinnanvaraisuutta siitä, estääkö kurinpitomenettely rikosoikeudellisen menettelyn aloittamisen. Säännösten kumoamisen vuoksi tarvitaan informaatio-ohjausta, jotta niin kouluissa ja oppilaitoksissa kuin poliisi- ja oikeushallinnon viranomaisissakin tiedostetaan säännösten kumoamisen merkitys.

5 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Kurinpitokeinot

Hallituksen esityksen valmistelua varten on selvitetty Euroopan Unionin maiden lainsäädäntöä. Lainvalmistelun yhteydessä toteutettiin kysely liittyen kunkin maan kansalliseen perusopetuksen ja toisen asteen sääntelyyn. Kyselyssä tiedusteltiin kansallisen lainsäädännön kurinpitokeinoista. Lisäksi selvitettiin, onko kansallisessa lainsäädännössä säännöksiä niin sanotusta kaksoisrangaistavuuden kiellosta.

Vertailuun valikoituneet maat valittiin samankaltaisista koulutusjärjestelmistä ja yhteiskuntarakenteista johtuen. Lisäksi vertailukohteeksi valittiin maat, joissa noudatetaan Suomen kanssa samaa kansainvälistä sääntelyä. Arvioinnin osalta keskeinen ihmisoikeussopimus on Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskeva yleissopimus (SopS 18—19/1990).

Valtaosassa vertailun kohteena olevista maista opetustoimen säädöksissä on säädetty lain tasolla vähintään kurinpitokeinojen käytön yleisistä reunaehdoista. Joissakin maissa lainsäädännössä ainoastaan veloitetaan kouluja laatimaan koulukohtaiset säännöt, joissa koulut voivat itsenäisesti päättää käyttämistään kurinpitokeinoista ja menettelytavoistaan. Kurinpitokeinot ovat vertailumaissa suurimmalta osin samankaltaisia, vaikkakin tarkastelussa tulee huomioida, että kurinpitokeinoista käytettävät nimitykset vaihtelevat maiden välillä.

Alankomaissa oppilaiden, koulun ja huoltajien välinen suhde määräytyy paitsi opetuslainsäädännön, myös koulukohtaisten sääntöjen perusteella. Opetuslainsäädännössä säädetään oppilaaksioton sekä oppilaan määräaikaisen ja pysyvän erottamisen yleisistä reunaehdoista. Laissa ei säädetä oppilaiden tai opiskelijoiden asianmukaisesta käyttäytymisestä, vaan tämä on jätetty

koulujen ja koululautakuntien määriteltäväksi. Monilla oppilaitoksilla onkin omat yleiset sääntönsä, joissa voidaan antaa määräyksiä esimerkiksi oppilaiden kielenkäyttöön, asianmukaiseen pukeutumiseen ja matkapuhelinten käyttöön liittyen. Lisäksi koulut päättävät omista kurinpitokeinoihin ja oppilaiden erottamiseen liittyvistä menettelytavoistaan, mutta menettelyjen tulee olla linjassa lainsäädännön kanssa. Määräaikainen erottaminen voi kestää lain mukaan enintään viisi työpäivää. Oppilaan pysyvälle erottamiselle tulee olla painava syy ja se on mahdollista ainoastaan, jos toinen koulu ottaa oppilaan oppilaakseen.

Irlannin lainsäädäntö velvoittaa peruskouluja ja lukioita laatimaan ja julkaisemaan koulukoh-
taiset käyttäytymissäännöt. Säännöissä on muun muassa annettava määräykset oppilaiden asi-
anmukaisesta käyttäytymisestä sekä siitä, millä toimenpiteillä koulut ja oppilaitokset voivat
puuttua oppilaan toimiessa vastoin sääntöjä. Epäasialliseen käyttäytymiseen voidaan peruskou-
luissa ja lukioissa puuttua esimerkiksi nuhtelulla, poistamalla oppilas opetusryhmästä tai oppi-
tunnilta, rajaamalla oppilaan etuoikeuksia ja jälki-istunnolla. Oppilaalla voidaan myös teettää
erilaisia tehtäviä. Käyttäytymissääntöihin on sisällytettävä myös pysyvään tai määräaikaiseen
erottamiseen liittyvät menettelytapaohjeet.

Latvian opetuslainsäädäntöön ei sisälly säännöksiä oppilaisiin kohdistettavista kurinpitokei-
noista minkään koulutusasteen osalta, vaan niistä päättäminen on jätetty koulujen ja oppilaitos-
ten oman harkinnan varaan. Laissa velvoitetaan kouluja ja oppilaitoksia laatimaan sisäiset sään-
nöt turvallisuuden varmistamiseksi. Näissä säännöissä voidaan määrätä myös kurinpitokei-
noista. Yleisiä peruskoulussa käytettäviä kurinpitokeinoja ovat oppilaan nuhteleva ja varoi-
tuksen antaminen. Toisen asteen oppilaitoksissa on lisäksi mahdollista, että oppilaan opetukseen
osallistuminen evätään perusteettomien poissaolojen tai koulun sisäisten sääntöjen rikkomisen
vuoksi. Ammatillisissa oppilaitoksissa on edellä mainittujen kurinpitokeinojen lisäksi mahdol-
lisuus olla myöntämättä oppilaalle stipendiä. Määräaikainen erottaminen ei ole Latviassa käy-
tössä oleva kurinpitotoimi millään koulutusasteella. Pysyvä erottaminen on peruskoulussa ja
toisella asteella mahdollista vain tiettyjen edellytysten täytyessä, muun muassa silloin, jos op-
pilas on hyväksytty toisen oppilaitoksen oppilaaksi.

Puolan opetuslainsäädäntö kurinpitokeinojen osalta on samankaltainen yleissivistävässä ja am-
matillisessa koulutuksessa. Rangaistuksista ei säädetä lain tasolla, vaan koulu- ja oppilaitoskoh-
taisissa säännöissä. Laissa säädetään siitä, mitä määräyksiä näihin sääntöihin tulee sisältyä. Lain
mukaan koulujen ja oppilaitosten säännöissä on muun muassa määriteltävä oppilaiden oikeudet
ja velvollisuudet sekä kirjattava kurinpitokeinot, joilla sääntöjen rikkomiseen tai noudattamatta
jättämiseen voidaan puuttua. Kouluille ja oppilaitoksille on annettu vapaus määritellä oppilai-
siin sovellettavien seuraamusten hierarkia ja laatu, sillä seuraamukset tulee harkita erikseen jo-
kaisen koulutustyyppin, oppilaiden iän ja koulujen toimintaympäristön mukaan. Sääntöjen mää-
räykset eivät kuitenkaan voi olla ristiriidassa perustuslain tai muun lainsäädännön kanssa.

Saksassa kurinpidolliset toimet perustuvat kunkin osavaltion omaan lainsäädäntöön. Esimer-
kiksi Baijerin osavaltion esi- ja perusopetusta koskevassa lainsäädännössä on kolme erilaista
puuttumiskeinojen luokkaa: kasvatukselliset keinot, kurinpitokeinot ja turvaamistoimet. Kasva-
tuksellisena keinona oppilasta voidaan esimerkiksi nuhdella. Kurinpitokeinoihin lukeutuvat kir-
jallinen varoitus, siirtäminen toiseen opiskeluryhmään ja oppilaan poissulkeminen oppitunnilta.
Turvaamistoimena oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä. Turvaamistoimet ovat
viimesijainen keino, mikäli muut käytettävissä olevat puuttumiskeinot eivät ole riittäviä.

Slovenian peruskoulussa rangaistuksena voidaan käyttää kasvatuksellisia toimia, kuten nuhte-
lua, silloin, kun oppilas rikkoo lain tai koulun sääntöjen määräyksiä. Sääntöjä rikkovalle oppi-
laalle laaditaan yksilöllinen suunnitelma, jossa määritellään ne toimet, joilla oppilaan käyttäy-
tymiseen puututaan. Oppivelvollisuuden vuoksi peruskoulun oppilasta ei voida erottaa. Mikäli

erottaminen olisi tarpeen kasvatuksellisista syistä, koulu voi huoltajien suostumuksella siirtää oppilaan toiseen kouluun. Toisella asteella oppilaitosten säännöistä ja rangaistusten sisällöstä säädetään lain tasolla, mutta muutoin niistä päättäminen on jätetty oppilaitosten tehtäväksi. Käytävissä olevia kurinpitokeinoja ovat nuhtelu, varoitus ja erottaminen. Näiden sijasta opiskelijaa voidaan myös määrätä suorittamaan tehtäviä tai korjaamaan käytöksensä haitalliset seuraukset. Oppilaitos voi myös kieltää opiskelijaa osallistumasta opetukseen, jos hänen käytöksensä vaarantaa tai voi vaarantaa hänen tai muiden koulussa olevien henkeä ja terveyttä. Toisen asteen oppilaitoksilla on myös oikeus poistaa opiskelijan hallussa olevia vaarallisia esineitä.

Unkarin lainsäädännössä kurinpitokeinoja on mahdollista käyttää 10-vuotiaisiin ja tätä vanhempiin oppilaisiin. Käytävissä olevista kurinpitokeinoista säädetään lailla ja asetuksilla. Rikkomusten tai epäasiallisen käytöksen käsittelemiseksi koulussa on aloitettava kirjallinen menettely, jossa määritellään kurinpitokeinot. Käytävissä olevia kurinpitokeinoja ovat nuhtelu, etuoikeuksien peruuttaminen, oppilaan siirtäminen toiseen opetusryhmään tai kouluun, opiskelijan opetukseen osallistumisen epääminen ja koulusta erottaminen. Kaksi viimeksi mainittua kurinpitokeinoa ovat mahdollisia vain tahallisisa ja kaikista törkeimmissä tapauksissa. Ammatillisten oppilaitosten rangaistuksia on kahdenlaisia: kurinpitotoimia ja kurinpitorangaisuksia. Kurinpitokeinoja ovat erilaiset koulun opetushenkilöstön antamat varoitukset. Kurinpitorangaisuksia puolestaan ovat nuhtelu, tiettyjen etuoikeuksien peruuttaminen, siirtäminen toiseen opetusryhmään tai oppilaitokseen ja opiskelijan erottaminen.

Tanskan lainsäädännössä määritellään yleiset kurinpitoseuraamusten reunaehdot. Peruskoulussa käytettäviä kurinpitokeinoja ovat jälki-istunto, väliaikainen tai pysyvä siirto toiseen opetusryhmään tai kouluun, määräaikainen erottaminen ja tavaroiden haltuunotto. Myös näitä lievempien kurinpitotoimien käyttö on mahdollista. Lukioissa käytettäviä kurinpitokeinoja ovat opiskelijan poistaminen koulun tapahtumista, esineiden haltuunotto ja takavarikoiminen, tentteihin osallistumisoikeuden epääminen, kieltä siirtyä seuraavalle vuosiluokalle, opiskelijan siirtäminen toiseen oppilaitokseen ja opiskelijan erottaminen. Ammatillisten oppilaitosten käytävissä olevat kurinpitokeinot ovat samankaltaisia kuin peruskoulussa ja lukiossa.

Viron peruskouluissa ja lukioissa käytettävistä kurinpitokeinoista säädetään lain tasolla. Sääntöjä rikkovalle tai epäasiallisesti käyttäytyvälle oppilaalle voidaan määrätä erilaisia tukitoimenpiteitä ja tarjota koulun tukipalveluita. Näiden tukitoimenpiteiden lisäksi oppilaalle voidaan määrätä yksi tai useampi laissa säädetty kurinpitoseuraamus, joiden tarkoituksena on saada oppilas noudattamaan koulun sisäisiä sääntöjä ja kunnioittamaan muita sekä estää sellaisten tilanteiden syntyminen, jotka vaarantaisivat koulun turvallisuuden. Ammatillisia oppilaitoksia koskevassa laissa kurinpitokeinoista ei ole säädetty. Käytännössä koulut usein määräävät kurinpitokeinojen käytöstä koulujen sisäisissä säännöissä.

Itävallassa koulujen on mahdollista käyttää rangaistuksena kasvatuksellisia toimia, esimerkiksi nuhtelua, varoitusta, oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään ja oppilaan opetuksen epäämistä. Lisäksi oppilaan ja tämän huoltajan kanssa voidaan käydä kasvatuskeskusteluja. Oppilaan erottamista ei nähdä kasvatuksellisena toimena, vaan se on mahdollista ainoastaan viime sijaisena keinona oppilaan vakavan rikkomuksen vuoksi tai oppilaan käyttäytymisen muodostaessa uhan muille oppilaille tai koulun henkilökunnalle. Oppivelvollinen voidaan erottaa koulusta vain poikkeuksellisesti.

Portugalin opetuslainsäädännön mukaan koulujen kurinpitotoimia ovat kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen 3—12 päivän ajaksi, oppilaan pysyvä erottaminen ja oppilaan siirtäminen toiseen kouluun. Oppilaan pysyvä erottaminen on mahdollista vain, jos tämä on täyttänyt 18 vuotta, sillä oppivelvollisuus Portugalissa ulottuu 18 vuoden ikään. Erottaminen ja oppilaan siirtäminen toiseen kouluun tulevat kyseeseen vain hyvin vakavissa tapauksissa.

Kaksoisrangaistavuuden kielto

Yhdenkään vertailun kohteena olleen maan opetustoimen sääntelyyn ei sisällynyt Suomen opetuslainsäädännön kaksoisrangaistavuuden kieltoa vastaavaa säännöstä. Suurimmassa osassa maista koulujen ja oppilaitosten kurinpitokeinot ja rikosoikeudelliset seuraamukset hahmotetaan omiksi kokonaisuuksikseen, jolloin kurinpitokeinot ovat riippumattomia rikosoikeudellisista sanktioista. Tilanteissa, joissa oppilas on tehnyt teon, joka täyttää rikoksen tunnusmerkistön ja samanaikaisesti rikkoo koulun sääntöjä, voidaan oppilasta rangaista koulun käytettävissä olevilla kurinpitokeinoilla huolimatta rikosasian käsittelyn lopputuloksesta. Esimerkiksi Saksassa koulun rangaistukset nähdään ennen kaikkea kasvatuksellisina toimenpiteinä, joilla pyritään eri tavoitteisiin kuin rikosoikeudessa.

Useimman maan opetustoimea koskevaan sääntelyyn kaksoisrangaistavuuden kieltoa ei ole sisällytetty lainkaan, mutta joissakin maissa kielto on lainsäädännössä huomioitu. Esimerkiksi Unkarin opetuslainsäädännössä kaksoisrangaistavuuden kielto estää kohdistamasta oppilaaseen useampaa rangaistusta samasta teosta. Kielto kuitenkin koskee esimerkiksi tilanteita, jossa oppilalle olisi mahdollista langettaa rangaistus sekä oppilaitoksessa että opiskelija-asuntolassa. Tällaisessa tilanteessa rangaistus tulee panna täytäntöön siellä, missä kurinpitomenettely on ensin aloitettu. Portugalin opetustoimea koskevassa sääntelyssä nimenomaisesti todetaan, että vaikka koulu kohdistaa oppilaaseen kurinpitoseuraamuksia, voi oppilas olla myös rikosoikeudellisessa vastuussa.

6 Lausuntopalaute

Hallituksen esitys oli lausuntokierroksella 4.5.—11.6.2021. Lausuntopyyntö lähetettiin keskeisille sidosryhmille, jonka lisäksi myös muut tahot ovat voineet jättää lausuntonsa lausuntopalvelu.fi-portaalissa. Lausuntoja annettiin kaikkiaan 56 kappaletta.

Suuri osa lausunnonantajista piti esitystä ja sen tavoitteita kannatettavina tai pääosin kannatettavina. Useissa lausunnoissa korostettiin kiusaamiseen ja häirintään puuttuvien toimenpiteiden tärkeyttä sekä kiusaamisen vaikutuksia nuorten hyvinvointiin. Mielenpitoja lausunnoissa jakoi erityisesti ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja lukiolakiin esitetty muutos, jonka mukaan rehtori ei voisi päättää oppivelvollisen opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta oppilaitoksesta. Lausunnoissa tuotiin esiin myös muutos- ja täsmennysehdotuksia ehdotettuihin säännöksiin sekä annettiin teknisluonteisia ja kielellisiä huomioita.

Perusopetuslakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja lukiolakiin ehdotettua lisäystä lapsen edun ensisijaisuudesta pääasiasiassa kannatettiin lausunnoissa suurilta osin ja se nähtiin periaatteellisesti erittäin tärkeänä. Iso osa lausunnonantajista kuitenkin katsoi, että lapsen edun käsite tulisi avata esityksessä tarkemmin. Yksittäisissä lausunnoissa pohdittiin, onko lapsen etua koskevan monitulkintaisen periaatteen kirjaaminen yleissääntelyyn alun perinkään tarpeellista, ottaen huomioon, että muutkin oikeudelliset periaatteet ovat koulutuksen alalla merkittäviä. Lausuntopalautteen pohjalta ehdotetun sääntelyn perusteluihin avattiin tarkemmin, että lapsen etua on tulkittava YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaisesti, eli se on samaan aikaan aineellisen oikeuden säännös, perustavanlaatuinen tulkintaperiaate sekä menettelysääntö (CRC/C/GC/14, kohta 6.).

Perusopetuslain 35 §:n, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 94 §:n ja lukiolain 30 §:n mukaiset oppilaan ja opiskelijan velvollisuudet nähtiin pitkälti kannatettavina ja perusteltuina lisäyksinä. Ehdotusta pidettiin periaatteellisesti merkittävänä. Ehdotuksen katsottiin myös yhtenäistävän ja edelleen täsmentävän eri koulutusmuotojen sääntelyä, mitä voitiin pitää kannatettavana.

tettavana. Muutamissa lausunnoissa korostettiin kuitenkin, että velvollisuudet on tehtävä oppilaille ja opiskelijoille hyvin selkeiksi, jottei jää tulkinnanvaraisuutta. Lasten ja nuorten kuulemisen johdosta säännökseen lisättiin syrjinnänkielto.

Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja lukiolakiin ehdotettu lisäys opettajan ja rehtorin velvollisuudesta ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle nähtiin lähtökohtaisesti kannatettavana lisäyksenä. Moni lausunnonantaja katsoi taas, että muutosta on tulkittava siten, että se käsittää ainoastaan ilmoitusvelvollisuuden. Tältä osin ehdotetun sääntelyn säännökohtaisia perusteluita täsmennettiin, ettei muutos lisää rehtorin tai opettajan vastuuta eikä toimivaltaa koulumatkojen osalta. Muutamassa launnossa ehdotettiin, että sääntelyn tulisi kattaa opetushenkilöstöön kuuluville ilmoitusvelvollisuuden lisäksi velvollisuus puuttua kiusaamiseen.

Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin sekä lukiolakiin ehdotettu muutos, jonka mukaan rehtorilla ei olisi toimivaltaa päättää oppivelvollisen opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta oppilaitoksesta jakoi selvästi lausunnonantajien mielipiteet. Osa lausunnonantajista kannatti ehdotusta ja katsoi muutoksen olevan hyvä. Moni lausunnonantajista kuitenkin vastusti ehdotusta, jonka mukaisesti määräaikainen erottaminen ei heidän mukaansa edellytä monijäsenistä toimielintä. Osassa launnoista tuotiin esille myös monijäsenisen toimielimen kutsumiseen liittyviä haasteita, kuten hitaus. Tältä osin hallituksen esityksen viranomaisvaikutuksiin lisättiin huomio, että ehdotettu muutos voi vaatia kuntien hallintosääntöjen muuttamista tältä osin. Jotta erottamista koskeva päätöksenteko olisi oikea-aikaista tulisi päättävä toimielin olla kutsuttavissa koolle nopeallakin aikataululla.

Perusopetuslain epäämistä koskevan ajan laajentamista koskemaan jäljellä olevan päivän lisäksi myös seuraavaa päivää pidettiin lähtökohtaisesti kannatettavana. Moni lausunnonantaja katsoi, että epäämisoikeus olisi laajentamisesta huolimatta edelleen liian lyhyt. Launnoissa ehdotettiin laajasti perusopetuslain epäämistä koskevan säännöksen pidentämistä kolmeen päivään vastaamaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain säännöksiä. Launnoissa toistui huomio, jonka mukaan oppilashuollon palvelut sekä opetukseen palaamiseen liittyvät tukitoimet vaativat käytännössä enemmän aikaa, jotta ne voidaan nykyresursseilla toimeenpanna. Perusopetuksen epäämistä koskevaa aikaa ei lausuntojen perusteella esitetty pidennettäväksi ehdotusta.

Ehdotusta perusopetuksen ja toisen asteen säännösten täsmennyksestä tukitoimenpiteiden ja opetukseen palaamiseksi tehtävän suunnitelman osalta pidettiin pääasiassa hyvänä. Launnoissa toistui tältä osin kuitenkin erilaisia täsmennysehdotuksia. Ehdotettua sääntelyä ja perusteluja tältä osin täsmennettiin. Yksittäisessä launnossa nousi esiin huoli, että opiskeluhuollon palvelujen nostaminen esille puhuttaessa kurinpitotoimista voi aiheuttaa opiskeluhuollon roolin sekoittumisen kurinpitotoimiin, mikä voidaan nähdä opiskeluhuollollisten tukitoimien onnistumisen kannalta huono asia.

Ehdotusta kurinpitomenettelyn suhdetta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun koskevien säännösten kumoamisesta kannatettiin ja pidettiin perusteltuna. Lausunnonantajat pääasiallisesti katsoivat, että ettei säännösten kumoamiselle ole laillisuusvalvonnan näkökulmasta estettä. Moni lausunnonantaja piti myös terminologista muutosta kurinpitorangeistuksen muuttamisesta kurinpitotoimeksi perusteltuna muutoksena. Sen sijaan aluehallintovirastot katsoivat, että määräaikaisen erottamisen luokittelu turvaamistoimeksi on ongelmallinen, koska erottaminen on useimmissa tapauksissa katsottava sellaiseksi rangaistuksen luonteiseksi seuraamukseksi, joka on kaksoisrangaistuksen kiellon piirissä. Lausuntojen johdosta tehtiin teknisiä korjauksia ehdotukseen ja sen perusteluihin.

Aluehallintovirastot näkivät ongelmallisena myös lukiolain 41 §:n 4 momentin. Vastaava säännös poistui ammatillisesta koulutuksesta annetusta laista jo vuoden 2012 alusta. Lausuntopalauteen johdosta lukiolain 41 §:n 4 momentin säännös opiskelusta pidättämisestä ehdotettiin kumottavaksi.

Muutoksenhaun osalta lausunnoissa korostettiin selkeyden tärkeyttä. Osa lausunnonantajista koki säännösten olevan osittain epäselkeitä ja kaipaavan selvennystä. Esimerkiksi muutoksenhakuelpoista päätöstä edellyttäviä säännöksiä tulisi täsmentää siten, että niistä käy selvästi ilmi, milloin muutosta haetaan esimerkiksi kuntalain mukaan ja milloin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisesta päätöksestä valitetaan hallinto-oikeuteen. Ehdotetun sääntelyn koettiin jossain määrin vaikeuttavan säädösten käytännön soveltamista. Lisäksi yhdessä lausunnossa tuotiin esiin, että perusopetuslain 17 §:n mukainen erityisen tuen päätökseen liittyvää muutoksenhaun tulkintakäytäntöä tulisi päivittää. Erityisen tuen päätöksen muutoksenhakua on tulkittu käytännössä siten, että esimerkiksi avustajapalvelua koskevasta päätöksestä valitetaan hallinto-oikeuteen, vaikka se tehtäisiin perusopetuslain 17 §:n mukaisesti erityisen tuen päätöksen yhteydessä. Yksilön oikeusturvan toteutumisen kannalta ei ole perusteltua, että erityistä tukea koskevan päätöksen muutoksenhaku jakaantuu kahdelle muutoksenhakuviranomaiselle. Lausunnon johdosta perusopetuslain 42 §:n oikaisuvaatimusta säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikaisuvaatimusta voisi vaatia erityisen tuen päätöksessä määrättyihin perusopetuslain 31 §:n mukaisiin palveluihin aluehallintovirastolta.

Lasten ja nuorten kuuleminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti lasten ja nuorten edustuksellisen kuulemistilaisuuden 1.6.2021. Kuulemiseen osallistui Suomen Lukiolaisten liitto, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry, Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry, Suomen Opiskelija -Allianssi OSKU ry sekä Suomen Opiskelijakuntien liitto – SAMOK.

Perusopetuslain vastaavaa opettajan ja rehtorin ilmoitusvelvollisuuden ulottamista toiselle asteelle pidettiin kannatettavana, mutta sitä ei pidetty riittävänä. Kuulemisessa ehdotettiin, että rehtoreille ja opettajille tulisi säätää velvollisuus puuttua tietoonsa tulleeseen kiusaamiseen, häirintään tai väkivaltaan. Tältä osin ehdotettua sääntelyä ei muutettu, koska opetustoimen sääntelyn ajallinen ja alueellinen toimivalta ei ulotu vapaa-ajalle. Toimivalta puuttua kiusaamiseen on opetuksen tai siihen liittyvän toiminnan aikana. Toimivallan siirtämistä rehtorilta monijäseniselle toimielimelle oppivelvollisen määräaikaisissa erottamistilanteissa kannatettiin. Opetuksesta epäämisen aikana mahdollisuutta keskustella kuraattorin tai opiskelijahuollon kanssa pidettiin kannatettavana.

Ehdotusta käyttäytymisvelvoitteen osalta pidettiin perusteltuna, mutta haasteena pidettiin sitä, että ohjeistukset ja toimintatavat eivät välttämättä ole oppilaille ja opiskelijoille tarpeeksi selkeitä. Kuulemisen johdosta oppilaan ja opiskelijan käyttäytymisvelvoitetta täydennettiin syrjinnäkiellolla. Käyttäytymisvelvoitteen toimeenpanon tukeviksi tekijöiksi mainittiin muun muassa yhteisöllinen oppilashuolto, oppilaskunnat ja tutorit. Kuulemisessa korostettiin, että opiskelijoiden tulee olla täysin tietoisia oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Tätä ehdotettiin tuettavaksi esimerkiksi oppilaille ja opiskelijoille kohdennettavilla koulutuksilla ja tiedottamisella.

Sääntelyn toivottiin huomioivan tilanteet, kun opettaja on asenteellinen tai käyttäytyy syrjivästi. Koulun ja oppilaitosten henkilöstö on aina vallankäyttäjä suhteessa oppilaaseen tai opiskelijaan, ja tämä tekee kiusaamisesta erityisen vakavaa. Henkilöstön moitittava käytös virkatehtävissä tai työsuhteessa johtaa ilmi tullessaan kurinpitotoimiin tai rikosoikeudelliseen vastuuseen. Tältä osin sääntelyä ei kuulemisen johdosta esitetty muutettavaksi.

Ammatillisen koulutuksen osalta tuotiin esiin työssäoppimisessa tapahtunut kiusaaminen, häirintä sekä väkivalta, johon työpaikoilla välttämättä ei osata puuttua. Työpaikan henkilöstölle ei esimerkiksi uskalleta kertoa asiasta, eikä opiskelija välttämättä osaa ottaa yhteyttä oppilaitokseen. Asiaa on kuulemisen johdosta täsmennetty sääntelyn perusteluissa.

Lainsäädäntötoimien lisäksi kiusaamiseen puuttumista pidettiin vahvasti toimintakulttuuriin liittyvänä asiana. Kuulemisessa tuotiin esiin, että kiusaamiseen liittyy sellaisia ilmiöitä, joita koulun ja oppilaitosten henkilökunnat eivät välttämättä osaa tunnistaa. Esimerkiksi digitaalinen kehitys mahdollistaa kiusaamiseen ajasta ja paikasta riippumattomaksi. Lisäksi koettiin, että henkilöstö ei osaa tunnistaa eri vähemmistöryhmiin kohdistuvaa kiusaamista ja syrjintää, esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin, vammaisiin, maahanmuuttajiin tai alkuperäiskansoihin kohdistuvaa kiusaamista. Henkilöstölle toivottiinkin lisäkoulutusta yhdenvertaisuudesta.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Perusopetuslaki

3 a §. Lapsen edun ensisijaisuus. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä. Pykälässä säädetäisiin lapsen edun ensisijaisuudesta. Lapsen edun ensisijaisuus ohjaisi perusopetuksen suunnittelua, järjestämistä ja lain nojalla tehtävää päätöksentekoa.

Lapsen edun ensisijaisuus on koko perusopetuksen järjestämisen ja toteuttamisen läpileikkaava oikeusperiaate. Lapsen edun ensisijaisuus on tällä hetkellä voimassa toiminnan järjestämistä sekä lain tulkintaa ohjaavana yleisenä oikeusperiaatteena. Säännös ehdotetaan lisättäväksi perusopetuslakiin, ja tulevan näin vahvemmin osaksi kansallista sääntelyä. Säännös perustuu Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 3 artiklaan, jonka mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava sekä yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti. Harkinnassa tulee ottaa huomioon YK:n lapsen oikeuksien komitean lapsen oikeuksia koskevat linjaukset koskien muun muassa lapsen edun ensisijaisuutta, lapsen oikeutta leikkiin, lepoon ja vapaa-aikaan sekä lapsen oikeutta tulla kuulluksi. Lapsen edun ensisijaisuutta koskeva säännös sisältyy myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklaan.

Lapsen etua on tulkittava YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaisesti, eli se on samaan aikaan aineellisen oikeuden säännös, perustavanlaatuisen tulkintaperiaate sekä menettelysääntö. Lapsen etu on siten suoraan yksittäisessä tilanteessa sovellettava oikeus, johon voidaan tarvittaessa vedota muutoksenhaussa. Toiseksi, mikäli lain säännöstä voidaan tulkita useammalla kuin yhdellä tavalla, tulisi valita se tulkinta, joka palvelee tehokkaimmin lapsen etua. Ja kolmanneksi, lapseen tai lapsiin kohdistuvia toimia tehtäessä tulee aina arvioida sen vaikutuksia lapseen ja eri lapsiryhmiin.

Lapsen oikeuksien komitea on painottanut sitä, ettei lapsen edun voida katsoa täysimääräisesti toteutuvan, mikäli lapsi ei tule asianmukaisesti kuulluksi (CRC/C/GC/12, kohdat 70 ja 74.). Ehdotettu säännös kytkeytyy siten vahvasti myös muihin perusopetuslain substanssisäännöksiin, joilla toteutetaan lapsen edun ensisijaisuutta, kuten esimerkiksi osallisuutta ja oppilaskuntatoimintaa säätelevään lain 47 a §:ään ja oppilaan työmäärää sääntelevään 24 §:ään.

5 §. Muu opetus ja toiminta. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että *muille kuin oppivelvollisille annettava perusopetus* muutettaisiin muotoon *aikuisten perusopetus* Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä oikeustilaa selkeyttämiseksi perusopetuslain 46 §:n koulutusmuodon nimi muutettiin lailla (1216/2020) aikuisten perusopetuksiksi.

29 §. Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Pykälän 7 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta *niihin syyllistyneen* oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle tehtävä ilmoitus muutettaisiin muotoon ”*niistä epäillyn* oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle”. Muulta osin säännöstä ei ehdoteta muutettavan. Voimassaolevan säännöksen voidaan katsoa olevan ristiriidassa perustuslain 21 §:n oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin kuuluvan ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaleessa turvattun syyttömysolettaman kanssa.

35 §. Oppilaan velvollisuudet. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että oppilaan käyttäytymisvelvoitetta tarkennettaisiin. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi velvoite, että perusopetuksen oppilaalla olisi velvollisuus käyttäytyä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, kouluyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

Esitys täsmentäisi perusopetuksen oppilaan lakisääteisiä velvoitteita. Voimassa olevassa 35 §:n 2 momentissa oppilaan käyttäytymisvelvoite sisältää veloitteet suorittaa tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyä asiallisesti. Ehdotettu sääntely täsmentäisi käyttäytymisvelvoitetta.

Sääntely olisi yhtenäinen lukiolain (714/2018) 30 §:n mukaisen sääntelyn kanssa. Voimassa olevan perusopetuslain säännöstä tarkennettaisiin velvollisuudella käyttäytyä muita kiusaamatta, syrjimättä sekä välttämällä toimintaa, joka voisi vaarantaa muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Näitä velvollisuuksia voitaisiin täsmentää perusopetuslain 29 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuissa opetuksen järjestäjän hyväksymissä järjestyssäännöissä.

36 §. Kurinpito. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi terminologinen muutos siten, että termi *kurinpitorangeistus* muutettaisiin *kurinpitotoimeksi*. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen olisivat muutoksen myötä kurinpitotoimia. Näissä seuraamuksissa on kysymys kurinpidollisista eikä rikosoikeudellisista seuraamuksista. Perusopetuslain mukaiset kurinpitotoimet voivat kohdistua vain perusopetuslain soveltamisalan piirissä olevaan oppilaaseen. Lisäksi kysymys on ensi sijassa lievistä järjestyksen ylläpitoon liittyvistä seuraamuksista (ks. kohta 36 c §. Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun). Termi *rangaistus* viittaa rikosoikeudelliseen seuraamukseen, minkä vuoksi säännöstä ehdotetaan muutettavaksi.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, että oppilaan osallistuminen opetukseen voitaisiin evätä jäljellä olevan työpäivän lisäksi enintään myös seuraavan työpäivän ajaksi. Ehdotettu muutos pidentäisi epäämisen enimmäisaikaa yhdellä työpäivällä. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus 36 h §:ssä säädettyyn mukaiseen oppilashuoltoon. Epäämisen aikana oppilaalle olisi järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa sekä muu tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja epäämisen jälkeen. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisten palveluiden käyttäminen on oppilaalle vapaaehtoista, jonka vuoksi säännös on kirjattu mahdollisuudeksi keskustella edellä mainitun oppilashuollon henkilöstön kanssa, eikä oppilaalla olisi velvollisuutta osallistua opiskeluhuollon palveluihin. Epäämistilanteessa ja sen jälkeen oppilaalle tulisi tarjota oppilashuollon palveluita ja mahdollisuutta tapahtuneen läpikäynnille. Muulla tuella tarkoitettaisiin perusopetuslain ja oppilas- ja

opiskelijahuoltolain mukaista tukea ja palveluja. Tuki voisi tarkoittaa myös sosiaalihuollon tarjoamaa tukea. Perusopetuslain 36 a §:n 1 momentin mukaisesti opetuksen epäämisestä ilmoitetaan tarvittaessa koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Oppilaalle tehtäisiin suunnitelma oppilaan tarvitsemasta tuesta. Oppilas- huollon tukitoimien lisäksi suunnitelmassa määriteltäisiin ne käytännöt toimet, joilla tuettaisiin oppilaan turvallista ja hallittua palaamista opetukseen. Ehdotus vahvistaa oppilaan turvallista palaamista kouluun.

Suunnitelmaan kirjattavilla käytännön tukitoimilla turvattaisiin opetukseen palaavan oppilaan, toisten oppilaiden sekä koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevien henkilöiden turvallisuutta ja tuettaisiin hallittua koulutyöhön paluuta. Tukitoimenpiteet voisivat liittyä esimerkiksi käytännön opetusjärjestelyihin, kuten istumisjärjestelyihin, opetusryhmän vaihtamiseen, koulunkäyntiavustajan antamaan tukeen, kasvatuskeskustelun järjestämiseen tai epäämistä edeltävän väkivaltaisen tai uhkaavan tilanteen läpikäymiseen oppilaan kanssa. Opetusjärjestelyiden muuttamista ei saisi käyttää rangaistuskeinoina. Toimenpiteitä arvioitaessa otettaisiin huomioon oppilaan ikä ja kehitystaso. Esimerkiksi rikosoikeudellisessa vastuussa olevien tai rikosoikeudellista vastuukäikää lähestyvien oppilaiden kanssa voisi toimia yhteistyössä poliisin kanssa, jotta esimerkiksi rikolliseen toimintaan voitaisiin puuttua ennaltaehkäisevästi kasvatuksellisin keinoin.

Ehdotetulla sääntelyllä ei ole tarkoitus muuttaa sitä periaatetta, että opetuksesta epääminen on tarkoitettu äärimmäisen poikkeuksellisia tilanteita varten, jolloin oppilas vaarantaa muiden oppilaiden tai koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevien turvallisuuden taikka häiritsee kohtuuttomasti opetusta tai siihen liittyvää toimintaa (HE 205/2002). Kyseessä on turvaamistoimenpide eikä ole tarkoitus, että sitä käytettäisiin tavanomaisena ojentamiskeinona.

36 a §. *Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava terminologinen muutos kuin 36 §:n 1 momenttiin. Termi kurinpitorangeistus ehdotetaan muutettavaksi edellä 36 §:n 1 momentin muutosta vastaavasti kurinpitotoimeksi.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, että opetuksen järjestäjällä olisi velvollisuus arvioida kurinpitotoimea aina suhteessa oppilaan ikään ja kehitystasoon. Säännös viittaa jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamiseen ja oppilaan määräaikaan erottamiseen. Kurinpitotoimea harkitessa tulisi ottaa huomioon sekä teon laatu että oppilaan ikäkausi ja kehitys. Perusopetuslain (1216/2020) 26 §:n mukaisen perusopetuksen oppilaat ovat pääsääntöisesti 7—16-vuotiaita. Oppilas voi myös aloittaa oppivelvollisuuden vuotta säädettyä aikaisemmin eli 6-vuotiaana. Yleisen tulkinnan mukaisesti perusopetuslain 26 §:ssä tarkoitettu perusopetuksen suorittaminen päättyy viimeistään sen vuoden kevätlukukauden päättyessä, kun oppilas täyttää 17 vuotta. Sääntely tarkoittaisi, että kiusaamisesta ja muusta häiritsevistä käyttäytymisestä aiheutuissa kurinpitotoimissa oppilaan ikä ja hänen kehitystasonsa mukainen ymmärrys epäasiällisen käyttäytymisen luonteesta ja seuraamuksista tulisi huomioon otetuksi. Toiminnan piirissä on siis varsin eri-ikäisiä lapsia ja nuoria. Iän lisäksi kurinpitotoimea arvioitaessa on huomioitava oppilaiden kehitystaso. Tällöin on arvioitava, ymmärtääkö oppilas tekonsa tai käyttäytymisensä tosiasiallista luonnetta tai sääntöjen vastaisuutta. Ikä ja kehitystaso huomioidaan esimerkiksi rikoslaissa 3 luvun 4 §:ssä ja 6 luvun 8 §:ssä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, että oppilaalla ja oppilaan huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla olisi mahdollisuus osallistua erotetulle oppilaalle opetussuunnitelmaan perustuvan henkilökohtaisen suunnitelman laatimiseen.

Henkilökohtaisen suunnitelman laadinnassa oppilaalle ja oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle tulisi varata mahdollisuus osallistua suunnitelman laadintaan. Oikeus osallistua suunnitelman laadintaan tarkoittaa tosiasiallista osallistumismahdollisuutta. Oppilas ja huoltaja tulee esimerkiksi kutsua suunnitelman laatimista koskevaan tilaisuuteen tai antaa mahdollisuus tutustua ja vaikuttaa suunnitelman sisältöön. Suunnitelmansisältöön ei voisi hakea muutosta, vaan kyseessä on suunnitelma, jolla oppilaan opetus käytännössä järjestetään erottamisen aikana. Sen sijaan erottamispäätökseen voisi hakea muutosta hallintotuomioistuimelta.

Voimassaolevan sääntelyn mukaisesti opetuksen järjestäjän tulee järjestää opetus, joka estää määrääjäksi erotetun oppilaan jäämistä jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilaalle laaditaan nykytilan mukaisesti opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. Se, miten opetus käytännössä järjestetään, jää opetuksen järjestäjän harkintaan. Ehdotetulle sääntelylle on perusteena se, että oppilaan huoltajalla on oppivelvollisuuslain 9 §:n mukaisesti velvollisuus valvoa oppivelvollisuuden suorittamista. Erottamistilanteessa oppilaan huoltajan ja koulun välinen yhteistyö tiivistyy ja huoltajan velvollisuus valvoa oppilaan oppivelvollisuuden suorittamista korostuu. Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, joka on erotettu määräaikaaisesti, järjestetään tarvittava oppilashuolto.

Erottamispäätöksen myötä oppilaan oikeus osallistua opetukseen tosiasiallisesti estyy. Erottaminen opetuksesta vaikuttaa vahvasti oppivelvollisuuden suorittamiseen ja perusoikeuteen saada perusopetusta, minkä vuoksi ehdotetaan, että oppilas voisi halutessaan osallistua suunnitelman laadintaan. Mahdollisuus osallistua suunnitelman laadintaan korostuu varsinkin pitkäaikaisissa erottamistilanteissa. Ehdotuksella pyritään tukemaan oppilaan osallistumismahdollisuuksia ja omaa vastuuta oppivelvollisuuden suorittamisesta.

36 c §. *Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun.* Pykälä ehdotetaan kokonaisuudessaan kumottavaksi. Voimassa olevassa pykälässä säädetään kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Voimassa oleva sääntely estää kurinpitotoimet, mikäli samasta teosta on vireillä syyte tai annettu tuomioistuimen ratkaisu, lukuun ottamatta mahdollisuutta erottaa oppilas määrääjäksi, jos se oppilaan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua. Sääntely on jättänyt tulkinnanvaraiseksi sen, onko rikosoikeudellinen menettely mahdollista, jos asiassa on määrätty kurinpitotoimi. Voimassa oleva sääntely pohjaa *ne bis in idem* -sääntöön (kaksoisrangaistavuuden kieltäminen), joka on yksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteista. Sääntelyn mukaisesti ketään ei saa tutkia ja rangaista toiseen kertaan rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi. Arvio siitä, milloin kysymys on *ne bis in idem* -sääntöön alaan kuuluvasta rangaistusluonteisesta seuraamuksesta, on kehittynyt oikeuskäytännössä siitä ajankohdasta, kun pykälä on säädetty, eikä voimassa olevan pykälän perusteluissa ole arvioitu kurinpitomenettelyn soveltuvuutta kaksoisrangaistavuuden kiellon soveltamisalaan. Näin ollen on arvioitava, ovatko tämän lain mukaiset kurinpitotoimet edellä tarkoitettulla tavalla rangaistusluonteisia.

Kysymys siitä, onko sopimusvaltiossa kurinpitomenettelyksi luokiteltavaa menettelyä pidettävä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tarkoitettuna rikosasiassa, on vakiintuneesti ratkaistu niin sanottuja Engel-kriteerejä käyttäen (Engel ym. v. Alankomaat 8.6.1976). Nämä kriteerit ovat teon oikeudellinen luonnehdinta kansallisen oikeuden mukaan, teon todellinen luonne sekä määrättävissä olevan seuraamuksen luonne ja ankaruus. Jos ensimmäinen mainituista kriteereistä täyttyy eli teon katsotaan olevan kansallisen oikeuden mukaan rikoksena rangaistava, kysymys on aina rikosasiasta ja ihmisoikeussopimuksen 6(1) artikla soveltuu tilanteeseen. Jos ensimmäinen kriteeri ei täyty, asian luonnetta on arvioitava kahden viimeksi mainitun, keskenään vaihtoehtoisen seikan perusteella. Arvioitavina ovat tällöin teon rikosluonteisuus ja

seuraamuksen merkitys. Jos vain yhtä kriteeriä soveltamalla ei päästä selkeään lopputulokseen, ihmisoikeustuomioistuin on arvioinut tilannetta kokonaisuutena perusteella.

Teon rikosoikeudellista luonnetta arvioitaessa merkitystä on annettu muun ohella sille, koskeeko seuraamus kaikkia kansalaisia samalla tavoin vai onko se rajoitettu koskemaan vain tiettyä henkilöpiiriä ja onko menettelyssä määrätty rikosoikeudellisena rangaistuksena pidettävä seuraamus (esimerkiksi *Jussila v. Suomi* 23.11.2006, kohta 38, ja *Ruotsalainen v. Suomi* 16.6.2009, kohta 46), liittyykö seuraamukseen muutoin rangaistuksellinen elementti ja minkälaisia oikeushyviä seuraamuksen määräämisen mahdollistavalla säännöksellä pyritään suojaamaan (esimerkiksi *Maresti v. Kroatia* 25.6.2009, kohta 59). Seuraamuksen luonnetta ja ankaruutta on arvioitu asiassa määrättävissä olevan seuraamuksen perusteella, mutta myös tosiasialliselle seuraamukselle on voitu antaa merkitystä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on arvioinut myös hallinnollisen sanktion suhdetta kaksoisrangaistavuuteen, vaikka kaksoisrangaistavuuden arvioinnin varsinaisena lähtökohtana onkin kansallisessa laissa rikosoikeudelliseksi teoksi luonnehdittu teko. Tiettyjä hallinnollisia seuraamuksia, kuten vapauden menettämistä tai ajo-oikeudenrajoitusta (*Schmutzer v. Itävalta*, 23.19.1995) on pidetty rikosoikeudellisina seuraamuksina. Arvioinnin kriteereinä voidaankin pitää teon luonnetta ja seuraamusta. Esimerkiksi turvaamistoimena määrättyä ajokortin menettämistä ei ole katsottu rikosasiaksi (*Escoubet v. Belgia*, 28.10.1999). Opetustoimen lainsäädännössä määritellyt kurinpitotoimet voidaan tulkita hallinnollisiksi seuraamuksiksi, jotka ensisijassa katsotaan turvaamistoimiksi kuin rikosoikeudellisiksi seuraamuksiksi.

Perusopetuslain 36 §:ssä on säädetty kurinpidosta. Pykälän mukaan annettavia kurinpitoseuraamuksia ovat jälki-istunto, kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen, poistumaan määrääminen luokkahuoneesta tai muuta koulun tilaisuudesta, opetukseen osallistumisen epääminen sekä kotitehtävien teettäminen työpäivän jälkeen valvonnan alaisena. Voimassa olevassa sääntelyssä kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen on määritetty kurinpitoseuraamuksiksi. Tässä esityksessä ehdotetaan, että näistä seuraamuksista käytetään termiä kurinpitotoimi. Lain 36 c §:ssä viitataan vain kurinpitomenettelyyn, mutta ei yksilöidä mitä seuraamuksia tässä tarkoitetaan. Kaksoisrangaistavuuden kiellon osalta ei kuitenkaan ole merkittävää, miten substanssilainsäädännössä seuraamukset on määritetty, joten tässä arvioinnissa suhdetta rikosoikeudelliseen seuraamukseen on arvioitu suhteessa kaikkiin 36 §:ssä säädettyihin seuraamuksiin. Jälki-istunto, poistumaan määrääminen, opetukseen osallistumisen epääminen sekä kotitehtävien teettäminen työpäivän jälkeen valvonnan alaisena ovat lieviä ojentamisluonteisia seuraamuksia, jotka voivat kohdistua vain lain soveltamisalan piiriin kuuluviin oppilaisiin. Näin ollen näitä seuraamuksia ei voitaisi pitää rangaistusluonteisina. Myös kirjallista varoitusta on pidettävä lievinä seuraamuksena. Vaikka kirjallinen varoitus on nimetty voimassa olevassa sääntelyssä kurinpitoseuraamukseksi, ei sitä voitaisi pitää sen tosiasiallinen luonne huomioon ottaen rangaistusluonteisena seuraamuksena.

Määräaikainen erottaminen on vakavin laissa oppilaalle säädetty seuraamus. Erottaminen on voimassa olevan sääntelyn mukaan mahdollista enintään kolmeksi kuukaudeksi, jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa opetuksen häiritsemistä tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan. Se on siten viimesijainen keino puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Käytännössä erottaminen on mahdollista esimerkiksi silloin, kun oppilas häiritsee toistuvasti opetusta, käyttäytyy uhkaavasti tai väkivaltaisesti muita oppilaita, opettajia tai muita koulussa olevia henkilöitä kohtaan taikka tuhoaa koulun omaisuutta. Seuraamuksen keskeinen tarkoitus on siten turvata muiden oppilaiden oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, ja se on ensi sijassa järjestyksen ylläpitoon liittyvä turvaamistoimen luonteinen seuraamus. Korkein oikeus on pitänyt vankeuslain mukaista kurin-

pitorangaistusta koskevassa ratkaisussaan järjestyksen ylläpitoa yhtenä seikkana tukemaan käsitystä, ettei kysymys ole rikosoikeudellisena rangaistuksena pidettävästä seuraamuksesta (KKO 2012:46). Huolimatta määräaikaan erottamiseen liittyvästä menettelystä, se on sen tosiasiallinen luonne ja mainitut seikat kokonaisuutena huomioon ottaen katsottava kurinpidolliseksi turvaamistoimeksi eikä rangaistusluonteiseksi seuraamukseksi.

Koska tämän lain mukaiset seuraamukset eivät olisi edellä mainitun arvion perusteella rangaistusluonteisia, ei tässä laissa olisi tarvetta säätää erikseen kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon tai tuomioistuimen ratkaisuun. Arvioinnissa ei ole tullut esiin myöskään muita perusteita olemassa olevalle sääntelylle. Näin ollen pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Kumoamalla pykälä selkeytettäisiin myös oikeustilaa, jotta opetuksen järjestäjällä olisi käytössä kaikki laissa säädetyt kurinpitotoimet, joilla turvataan turvallinen oppimisympäristö. Kurinpitomenettely olisi mahdollista, vaikka samasta teosta olisi vireillä syyte tai tuomioistuimen antama rikostuomio. Ehdotettu sääntely selkeyttäisi myös sitä, että rikosoikeudellinen menettely olisi mahdollista aloittaa, vaikka teosta olisi määrätty tämän lain mukainen kurinpitoseuraamus.

36 h §. *Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi terminologinen muutos siten, että termi *kurinpitorangeistus* muutettaisiin edellä 36 §:n 1 momentin muutosta vastaavasti *kurinpitotoimeksi*. Lisäksi säännöstä ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että epäämistä koskevaa aikamäärettä tarkennettaisiin ehdotetun 36 §:n 3 momentin mukaisesti.

42 §. *Oikaisuvaatimus.* Pykälän viittaus hallintolakiin ehdotetaan poistettavaksi. Lisäksi pykälän sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että ilmaus ”muualla laissa” muutetaan ilmaukseksi *tässä laissa*.

Pykälän 1 momentin 3 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikaisuvaatimusta voisi vaatia erityiseen tukeen liittyviä perusopetuslain 31 §:n mukaisiin tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet. Perusopetuslain 17 §:n mukaan erityisen tuen antamista koskevassa päätöksessä on määrättävä oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä sekä myös mahdolliset perusopetuslain 31 §:n mukaiset tulkittamis- ja avustajapalvelut ja muut palvelut. Voimassa olevan perusopetuslain 42 a §:n 1 momentin mukaan perusopetuslain 31 §:ssä säädettyä etua ja oikeutta koskevaan asiaan haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Muun muassa mainitun 31 §:n mukaan vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet. Asiaa on tulkittu käytännössä siten, että esimerkiksi avustajapalvelua koskevasta päätöksestä valitetaan hallinto-oikeuteen, vaikka se tehtäisiin perusopetuslain 17 §:n mukaisesti erityisen tuen päätöksen yhteydessä. Yksilön oikeusturvan toteutumisen kannalta ei ole perusteltua, että erityistä tukea koskevan päätöksen muutoksenhaku jakaantuu kahdelle muutoksenhakuviranomaiselle. Ehdotettu muutos parantaisi erityisen tuen muutoksenhakuun liittyvää kokonaisuuskäytäntöä. Oikeustilan selkeyttämiseksi sekä yksilön oikeusturvan parantamiseksi ehdotetaan, että oikaisu tehtäisiin aluehallintovirastolle myös perusopetuslain 31 §:n mukaisesta asiasta silloin, kun asiasta olisi päätetty perusopetuslain 17 §:n mukaisen erityisen tuen päätöksen yhteydessä. Muussa kuin erityisen tuen päätöksen yhteydessä tehty päätös perusopetuslain 31 §:n mukaisista päätöksistä tehtäisiin muutoksenhaku nykytilaa vastaavasti hallinto-oikeuteen siten kuin perusopetuslain 42 a §:ssä säädetään.

Pykälään ehdotetaan lisättävän uusi 2 momentti, johon lisättäisiin informatiivinen viittaus hallintolakiin.

42 a §. *Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen.* Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi muotoon *Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen.* Pykälän 1 ja 2 momentin säännökset niistä päätöksistä, joista voi valittaa hallinto-oikeuteen, ehdotetaan poistettavaksi. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan tällaisia luetteloita ei pitäisi sisällyttää lakiin, sillä tällaiset sallivaksi muotoillut luettelot voivat toimia eräänlaisena välillisenä muutoksenhakukieltona.

Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa on hallinnon yleislaki, ja sen 6 §:n mukaan valittamalla saa hakea muutosta päätökseen, jolla viranomainen on ratkaissut hallintoasian tai jättänyt sen tutkimatta. Pykälää ehdotetaan muutettavan siten, että siinä todettaisiin, että oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ja muuhun tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallintotuomioistuimeen. Lisäksi pykälässä olisi informatiivinen viittaus oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin.

42 b §. *Muutoksenhakuaika.* Pykälää muutettaisiin siten, että viittaus 42 a §:n 2 momenttiin poistettaisiin ja viittaus korjattaisiin siten, että siinä viitattaisiin 42 §:n mukaisesta oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä valittamiseen. Pykälän muotoilua muutettaisiin samalla selkeämmäksi. Muutokset ovat teknisluonteisia eikä niillä olisi vaikutusta muutoksenhakuoikeuteen.

42 e §. *Valitushupa.* Pykälä kumottaisiin tarpeettomana. Pykälän sijasta sovellettaisiin lakia oikeudenkäynnistä hallintoasioissa, jonka 107 §:n mukaan hallinto-oikeuden hallintolainkäyttöasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioista on hallinnon yleislaki, johon ei ole tarvetta viitata, jollei siitä poiketa. Muutoksella ei olisi vaikutusta oppilaiden muutoksenhakuoikeuteen.

7.2 Laki ammatillisesta koulutuksesta

2 §. *Ammatillisten tutkintojen ja ammatillisen koulutuksen tarkoitus.* Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi perusopetuslakiin ehdotettua 3 a §:ää vastaavasti velvoite lapsen edun ensisijaisuuden huomioonottamisesta koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä. Koska ammatillisen koulutuksen opiskelijoista osa on aikuisia, säännöksessä todettaisiin selvyuden vuoksi, että säännös velvoittaisi silloin, kun koulutuksen suunnittelun, järjestämisen ja päättämisen kohteena on alle 18-vuotias opiskelija.

80 §. *Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.* Pykälään lisättäisiin uusi 6 momentti, jonka mukaan opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tullee oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Ilmoitusvelvollisuuden tavoitteena on tuoda esiin oppilaitoksessa tapahtuvan kiusaamisen ja häirinnän lisäksi myös koulumatkalla esiin tulevat kiusaamis- ja häirintätapaukset, mikä edesauttaa kokonaistilanteen selvittämistä ja tehostaa kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Ilmoitusvelvollisuus ei tarkoittaisi, että opettajan tai rehtorin olisi valvottava koulumatkoja, vaan ilmoitusvelvollisuus koskisi opettajan tai rehtorin, esimerkiksi opiskelijan kertoman perusteella, tietoonsa saamaa häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltilannetta. Oppilaitoksen henkilökunta voisi tarvittaessa tukea huoltajaa tai opiskelijan muuta laillista edustajaa asian kokonaisvaltaisessa selvittämisessä ja siihen puuttumisessa myös koulumatkojen osalta esimerkiksi opiskelijahuollollisin keinoin yhteistyössä huoltajien kanssa.

85 §. *Kurinpito.* Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että epäämisen aikana opiskelijalle olisi järjestettävä 99 §:ssä tarkoitettuna opiskelijahuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi opiskelijalle tehtäisiin suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi. Säännös vastaisi perusopetuslain 36 §:n

3 momenttiin ehdotettua lisäystä. Kysymykseen tulisi soveltuvin osin vastaavat toimet kuin perusopetuksessa. Toisin kuin suurin osa perusopetuksen oppilaista, ammatillisen koulutuksen opiskelijat ovat rikosoikeudellisessa vastuussa rangaistavaksi säädettyistä teoista tai laiminlyönneistä. Tämä olisi otettava huomioon tukitoimia arvioitaessa, jos epäämisen perusteena on ollut teko tai laiminlyönti, josta on ilmoitettava poliisille.

88 §. *Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun.* Voimassa oleva pykälä vastaa perusopetuslain 36 c §:ää, joka ehdotetaan kumottavaksi. Voimassa olevan pykälän perusteluissa ei ole arvioitu tämän lain mukaisten kurinpitotoimien soveltuvuutta *ne bis in idem* -säännön soveltamisalaan. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:n mukaisia opiskelijalle määrättäviä kurinpitotoimia ovat kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen oppilaitoksesta, poistumaan määrääminen, opetuksesta epäminen sekä 86 §:ssä säädetty asuntolassa asuvaa opiskelijaa koskeva kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Kurinpitotoimien soveltuvuutta *ne bis in idem* -säännön soveltamisalaan on arvioitava vastaavalla tavalla kuin perusopetuslain 36 c §:n kumoamista koskevissa perusteluissa on tehty. Kirjallista varoitusta, poistumaan määräämistä sekä opetuksesta epäämistä ei voitaisi pitää myöskään ammatillisessa koulutuksessa rangaistusluonteisina seuraamuksina. Määräaikainen erottaminen oppilaitoksesta eroaa perusopetuslaissa säädetystä enintään kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta siinä, että ammatillisessa koulutuksessa erottaminen on mahdollista muiden kuin oppivelvollisten osalta enintään vuodeksi. Oppivelvollisen osalta erottaminen on mahdollista 1.8.2021 voimaan tulleen sääntelyn perusteella enintään kolmeksi kuukaudeksi. Seuraamuksen luonnetta ei ole kuitenkaan muiden kuin oppivelvollisten opiskelijoiden osalta arvioitava erottamisen keston vuoksi toisella tapaa kuin perusopetuslain mukaista määräaikaista erottamista. Kysymys on ensi sijassa järjestyksen ylläpitoon liittyvästä kurinpidollisesta turvaamistoimesta. Myös asuntolasta erottamisen voidaan katsoa rinnastuvan mainitun kaltaiseen toimeen. Koska ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisissa kurinpitotoimissa ei olisi kysymys rangaistusluonteisista seuraamuksista, pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

93 §. *Menettely opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa ja kurinpitoasiassa.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi rehtorin toimivaltaa koskeva raja. Lain voimassa olevan 85 §:n 2 momentin mukaan opiskelija voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Ehdotuksen mukaan rehtorin ei olisi mahdollista päättää oppivelvollisuuslaissa tarkoitettun oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta. Tässä tarkoitettaisiin määräaikaista erottamista oppilaitoksesta. Rehtorin olisi siten mahdollista päättää edelleen asuntolasta erottamisesta, jos koulutuksen järjestäjä niin päättää. Ammatillisessa koulutuksessa olevan oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta päättäisi aina koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Päätöksen tekemistä oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta ei olisi perusteltua delegoida yksin rehtorin päätettäväksi, koska määräaikainen erottaminen vaikuttaa merkittävästi oppivelvollisuuden suorittamiseen ja siihen, miten oppivelvollisuuden suorittaminen turvataan erottamisen aikana. Asian käsittely monijäsenisessä toimielimessä varmistaisi oppivelvollisen oikeusturvan toteutumisen ja tukisi oppivelvollisuuden suorittamista. Sääntely vastaisi, mitä perusopetuslain 36 a §:n 7 momentissa on säädetty perusopetuksessa olevan oppilaan määräaikaisesta erottamisesta päättämisestä.

Ehdotetun muutoksen jälkeen lastensuojelulain 24 §:n 2 momentissa tarkoitettulla sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä olisi aina mahdollisuus olla edustettuna, mikäli se ei arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeetonta. Ammatillisen koulutuksen järjestäjä voi järjestämislupansa perusteella järjestää koulutusta useissa erillisissä toimipisteissä eli oppilaitoksissa, jotka sijaitsevat eri kuntien alueella. Tällöin viimeksi mainitussa lainkohdassa tarkoitettuna sosiaalihuollon toimielimenä pidettäisiin sen kunnan sosiaalihuollosta vastaavaa toimielintä, jonka alueella oppilaitos sijaitsee.

Pykälän 4 momenttiin lisättäisiin perusopetuslain 36 a §:n 1 momenttiin ehdotettua muutosta vastaavasti, että kurinpitotoimea harkittaessa olisi otettava huomioon teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso. Koska myös ammatillisessa koulutuksessa on paljon alle 18-vuotiaita opiskelijoita, on syytä harkinnassa ottaa huomioon opiskelijan ikä. Lisäksi pykälän 4 ja 5 momenttiin ehdotetaan muutettavan termi *kurinpitorangaistus* termiksi *kurinpitotoimi*. Tämä vastaisi perusopetuslain 36 §:n 1 momenttiin ehdotettua muutosta terminologiaan.

94 §. Opiskelijan velvollisuudet. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että opiskelijan käyttäytymisvelvollisuutta tarkennettaisiin. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että ammatillisen koulutuksen opiskelijalla on velvollisuus käyttäytyä muita kiusaamatta ja toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Käyttäytymisvelvoite tulisi sovellettavaksi myös työpaikalla järjestettävään koulutukseen.

Esitys laajentaisi ja täsmentäisi voimassa olevan momentin mukaista käyttäytymisvelvollisuutta. Sääntely olisi yhtenäinen lukiolain (714/2018) 30 §:n ja sitä koskevan tässä esityksessä ehdotetun muutoksen kanssa sekä perusopetuslain 34 §:n 2 momentin muutoksen kanssa. Ehdotetun säännöksen mukaisia velvollisuuksia voitaisiin täsmentää ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 §:n 4 ja 5 momentissa tarkoitetuissa koulutuksen järjestäjän hyväksymissä järjestyssäännöissä.

7.3 Lukiolaki

2 §. Lukiokoulutuksen tarkoitus. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi velvoite lapsen edun ensisijaisuuden huomioonottamisesta koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä. Lisäys vastaisi perusopetuslakiin ehdotettua uutta 3 a §:ää, ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 2 §:n 2 momenttiin ehdotettua lisäystä. Säännöksessä todettaisiin ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotettua vastaavasti, että säännös velvoittaisi silloin, kun koulutuksen suunnittelun, järjestämisen ja siitä päättämisen kohteena on alle 18-vuotias opiskelija.

30 §. Opiskelijan velvollisuudet. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan täsmennettävän. Voimassa olevassa momentissa opiskelijalle on säädetty velvollisuus välttää toimintaa, joka voi vaarantaa muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Opiskelijan ei tulisi kuitenkaan vain välttää tuollaista toimintaa, vaan opiskelijalta edellytettäisiin, ettei hän toiminnallaan vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

40 §. Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Pykälään lisättäisiin uusi 7 momentti, jonka mukaan opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Ilmoitusvelvollisuuden tavoitteena on tuoda esiin oppilaitoksessa tapahtuvan kiusaamisen ja häirinnän lisäksi myös koulumatkalla esiin tulevat kiusaamis- ja häirintätapaukset, mikä edesauttaa kokonaistilanteen selvittämistä ja tehostaa kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Oppilaitoksen henkilökunta voisi tarvittaessa tukea huoltajaa tai opiskelijan muuta laillista edustajaa asian kokonaisvaltaisessa selvittämisessä ja siihen puuttumisessa myös koulumatkojen osalta esimerkiksi opiskelijahuollollisin keinoin yhteistyössä huoltajien kanssa.

41 §. Kurinpito. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan muutettavan termi *kurinpitorangaistus* termiksi *kurinpitotoimi*. Tämä vastaisi perusopetuslain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun

lain mukaiseen terminologiaan tässä esityksessä ehdotettua muutosta. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että epäämisen aikana opiskelijalle olisi järjestettävä 32 §:ssä tarkoitettuna opiskelijahuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa sekä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja epäämisen jälkeen. Lisäksi opiskelijalle tehtäisiin suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi. Säännös vastaisi perusopetuslain 36 §:n 3 momenttiin ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:n 4 momenttiin ehdotettua lisäystä. Kuten ammatillisessa koulutuksessa, myös lukiokoulutuksessa opiskelijat ovat iältään rikosoikeudellisessa vastuussa rangaistavaksi säädettyistä teoista tai laiminlyönneistä. Tämä olisi otettava huomioon tukitoimia arvioitaessa, jos epäämisen perusteena on ollut teko tai laiminlyönti, josta on ilmoitettava poliisille.

Pykälän 4 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Voimassa olevan momentin mukaan opiskelijalta voidaan pidättää oikeus opiskeluun, jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta ja jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua. Säännöksen on katsottava olevan ristiriidassa perustuslain 21 §:n oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin kuuluvan ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaleessa turvatun syyttömyysolettaman kanssa. Vastaavaa säännöstä ei ole myöskään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa.

42 §. *Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitorangaistuksen täytäntöönpano.* Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi muotoon *Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitotoimen täytäntöönpano*. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan muutettavan termi *kurinpitorangaistus* termiksi *kurinpitotoimi*. Muutokset vastaisivat 41 §:ssä ehdotettua muutosta terminologiaan. Lisäksi mainittuun momenttiin lisättäisiin perusopetuslain 36 a §:ään ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 93 §:n 4 momenttiin ehdotettua vastaavasti, että kurinpitotoimea harkittaessa on otettava huomioon teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso.

Pykälän 4 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että siitä poistettaisiin maininta opiskeluoikeuden pidättämisestä koskevasta päätöksenteosta. Esityksessä ehdotetaan, että opiskeluoikeuden pidättämisestä koskeva 41 §:n 4 momentti kumottaisiin, jolloin sitä koskevasta päätöksenteosta ei olisi tarpeen säätää. Lisäksi momenttiin ehdotetaan lisättävän, ettei rehtorille voitaisi antaa toimivaltaa päättää oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta oppilaitoksesta. Tämä vastaisi sisällöllisesti ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 93 §:n 1 momenttiin ehdotettua muutosta.

44 §. *Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun.* Voimassa oleva pykälä vastaa perusopetuslain 36 c §:ää ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 88 §:ää, jotka ehdotetaan tässä esityksessä kumottaviksi. Voimassa olevan pykälän perusteluissa ei ole arvioitu lukiolain mukaisten kurinpitotoimien soveltuvuutta *ne bis in idem* -säännön soveltamisalaan. Lukiolain 41 §:n mukaisia opiskelijalle määrättäviä kurinpitotoimia ovat kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen oppilaitoksesta tai asuntolasta, poistumaan määrääminen sekä opetuksesta epäminen. Kurinpitotoimien soveltuvuutta *ne bis in idem* -säännön soveltamisalaan tulee arvioida vastaavalla tavalla kuin perusopetuslain 36 c §:n kumoamista koskevissa perusteluissa on todettu. Kirjallista varoitusta, poistumaan määräämistä sekä opetuksesta epäämistä ei voitaisi siten pitää rangaistusluonteisina seuraamuksina. Lukiolaissa määräämisestä erottamisesta säädetty vastaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaista sääntelyä. Myöskään määräaikainen erottaminen ei olisi rangaistusluonteinen seuraamus. Koska lukiolain mukaisissa kurinpitotoimissa ei olisi kysymys rangaistusluonteisista seuraamuksista, pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

50 §. *Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen.* Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi muotoon *Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen*. Pykälän sisältämä luettelo niistä päätöksistä, joista

voi valittaa hallinto-oikeuteen, ehdotetaan poistettavaksi. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan tällaisia luetteloita ei pitäisi sisällyttää lakiin, sillä tällaiset sallivaksi muotoillut luettelot voivat toimia eräänlaisena välillisenä muutoksenhakukieltona. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettu laki on hallinnon yleislaki, ja sen 6 §:n mukaan valittamalla saa hakea muutosta päätökseen, jolla viranomainen on ratkaissut hallintoasian tai jättänyt sen tutkimatta. Pykälää ehdotetaan muutettavan siten, että siinä todettaisiin, että oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ja muuhun tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallintotuomioistuimeen. Lisäksi pykälässä olisi informatiivinen viittaus oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin.

51 §. Muutoksenhakuaika. Pykälää muutettaisiin siten, että viittaus 50 §:n 2 momenttiin poistettaisiin ja viittaus korjattaisiin siten, että siinä viitattaisiin 49 §:n mukaisesta asiasta valittamiseen. Lisäksi siitä poistettaisiin maininta valituksesta päätöksestä, joka koskee koulutuksesta pidättämistä rikostutkinnon ajaksi. Esityksessä ehdotetaan, että opiskeluoikeuden pidättämistä koskeva 41 §:n 4 momentti kumottaisiin, jolloin sitä koskevaa päätöstä ei voitaisi tehdä. Pykälän muotoilua muutettaisiin samalla selkeämmäksi. Muutokset ovat teknisluonteisia eikä niillä olisi vaikutusta opiskelijoiden muutoksenhakuoikeuteen.

52 §. Valituslupa. Pykälä kumottaisiin tarpeettomana. Pykälän sijasta sovellettaisiin lakia oikeudenkäynnistä hallintoasioissa, jonka 107 §:n mukaan hallinto-oikeuden hallintolainkäyttöasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa on hallinnon yleislaki, johon ei ole tarvetta viitata, jollei siitä poiketa. Muutoksella ei olisi vaikutusta opiskelijoiden muutoksenhakuoikeuteen.

54 §. Valituskiellot. Pykälän 1 momentista poistettaisiin maininta opiskeluoikeuden pidättämistä koskevasta päätöksestä. Opiskeluoikeuden pidättämistä koskeva 41 §:n 4 momentti ehdotetaan kumottavaksi, joten sitä ei enää tulisi mainita tässä momentissa luetelluissa päätöksissä.

7.4 Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta

2 §. Koulutuksen tavoitteet. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi perusopetuslakiin, lukiolakiin ja ammatillista koulutuksesta annettuun lakiin ehdotettua vastaavasti velvoite lapsen edun ensisijaisuuden huomioonottamisesta koulutusta suunnitellessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä. Koska ammatillisen koulutuksen opiskelijoista osa on aikuisia, säännöksessä todettaisiin selvytyden vuoksi, että säännös velvoittaisi silloin, kun koulutuksen suunnittelun, järjestämisen ja päättämisen kohteena on alle 18-vuotias opiskelija. Lapsen edun huomioimista olisi arvioitava vastaavalla tavalla kuin perusopetuslain 3 a §:n perusteluissa ehdotetaan.

20 §. Opiskelijan velvollisuudet. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että opiskelijan käyttäytymisvelvollisuutta tarkennettaisiin. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen osallistuvalla opiskelijalla olisi velvollisuus käyttäytyä muita kiusaamatta ja toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

Esitys laajentaisi ja täsmentäisi voimassa olevan momentin mukaista käyttäytymisvelvollisuutta. Sääntely olisi yhtenäinen lukiolain (714/2018) 30 §:n ja sitä koskevan tässä esityksessä ehdotetun muutoksen kanssa sekä ehdotetun perusopetuslain 34 §:n 2 momentin ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 94 §:n 2 momentin muutoksen kanssa.

26 §. Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltaminen. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, momenttiin lisättäisiin säännös opetukseen

osallistumisen epäämisestä. Ehdotetun säännöksen mukaan opetukseen osallistumisen epäämiseen sovellettaisiin ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia. Opetukseen osallistumisen epäämisestä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:n 4 momentissa. Mainitun säännöksen mukaan opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi. Ehdotetun muutoksen jälkeen riippumatta siitä, minkä koulutusmuodon yhteyteen valmentavan koulutuksen järjestämislupa myönnetään, voitaisiin opetukseen osallistumisen epääminen tehdä enintään kolmen työpäivän ajaksi. Voimassaolevan lain mukaisesti epäämisen enimmäisaika voisi vaihdella riippuen koulutusmuodosta, jonka yhteydessä tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta järjestetään, sillä perusopetuslain mukaan osallistuminen opetukseen voitaisiin ehdotuksen mukaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi sekä seuraavaksi työpäiväksi, mutta lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan enintään kolmen työpäivän ajaksi. Ei ole kuitenkaan perusteltua, että samassa koulutuksessa opetukseen osallistumisoikeus vaihtelisi sen mukaan, minkä koulutusmuodon yhteydessä valmentavaa koulutusta järjestetään. Epäämisoikeus ehdotetaan yhdenmukaistettavaksi lukiolaissa ja ammatillisen koulutuksen laissa säädettyyn kolmeen työpäivään, koska tutkintokoulutukseen valmentava koulutus on näiden koulutusmuotojen tavoin perusopetuksen jälkeistä koulutusta ja valmentavan koulutuksen opiskelijat vastaavat ialtaan näiden koulutusmuotojen opiskelijoita.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.8.2022.

9 Toimeenpano ja seuranta

Ehdotettujen lakien toimeenpanoa tuetaan informaatio-ohjauksella keväällä 2022.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus laativat ohjeistusta opetuksen ja koulutuksen järjestäjille säännöksen käytännön soveltamisesta ennen lukuvuoden 2022—2023 alkamista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjestää lainmuutoksiin liittyvää koulutusta keväällä 2022.

Opetushallitus päivittää perusopetuksen valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet, lukion valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet sekä tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteet vastaamaan lainsäädäntöä.

10 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy valtion vuoden 2022 täydentävään talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Epäämisen aikana tehtävän suunnitelman laatimisen kustannusvaikutus olisi 350 000 euroa vuodessa. Ehdotetut muutokset eivät aiheuta uusia lisämäärärahatarpeita valtiontalouden kokonaisuuteen. Esi- ja perusopetuksen osalta uudistuksen rahoittamiseksi tehdään tarvittavat siirrot opetus- ja kulttuuriministeriön momentilta 29.10.20. kuntien peruspalveluiden valtionosuusmomentille 28.90.30. Talousarvioon tarvittavat korjaukset tehdään täydentävän talousarvion yhteydessä siten, että vuodelle 2022 siirretään 5/12 määräraha eli noin 146 000 euroa, koska uudistus tulee voimaan elokuussa. Vuodesta 2023 alkaen määräraha siirretään osana julkisen talouden suunnitelmaa. Toisen asteen osalta lisämäärärahaa taikka sisäisiä siirtoja ei esitetä, koska muutoksen vaikutukset järjestäjää kohti katsotaan olevan vähäiset.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen sekä tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen kannalta keskeisiä perusoikeuksia ovat perustuslain 16 §:n mukaiset sivistykselliset oikeudet. Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) tuli voimaan 1.8.2021. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan linjannut, että koulutukset, joissa oppilas suorittaa oppivelvollisuuttaan, kuuluvat perusoikeuden näkökulmasta perustuslain 16 §:n 1 momentin alaan (PeVL 43/2020 vp, s. 3) eli perusoikeuteen saada maksutonta perusopetusta. Ehdotettua sääntelyä arvioitaessa tuleekin tunnistaa, että jatkossa oppivelvollisuutta voi suorittaa muun muassa lukio- ja ammatillisessa koulutuksessa. Kuitenkaan kaikki edellä mainittuihin koulutuksiin osallistuvat eivät ole oppivelvollisuuden piirissä, jolloin ehdotuksia tulee arvioida täten perustuslain 16 §:n 2 momentin pohjalta. Ehdotetun lainsäädännön kannalta keskeisiä perusoikeuksia ovat myös perustuslain 7 §:n 1 momentissa kaikille turvattuun oikeuteen elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Ehdotettua sääntelyä voidaan pitää lähtökohtaisesti perusoikeuksien näkökulmasta hyväksyttävänä ja perusoikeusmyönteisenä. Ehdotetut säännökset ovat pääasiassa voimassa olevia lakeja täsmäntäviä. Voimassa olevat lait on säädetty tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä eduskunnan perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 35/2013 vp). Ammatillisen koulutuksen reformia koskevan hallituksen esityksen käsittelyssä perustuslakivaliokunta katsoi (PeVL 22/2017 vp), että lakiehdotusten opiskeluympäristön turvallisuutta koskevat säännökset vastasivat pääasiallisesti voimassa olevaa lainsäädäntöä (PeVL 60/2010 vp, s. 5/II). Ehdotetut muutokset lakeihin ovat pääasiallisesti tarkentavia. Myös ammatillista koulutusta koskeva muutoksenhakusääntely (1048/2020) on säädetty teknisluonteisina muutoksina, joihin perustuslakivaliokunta ei ole ottanut kantaa. Vastaavat muutokset ehdotetaan tehtäväksi perusopetuslakiin ja lukiolakiin. Muutoksenhakua koskevaa sääntelyä arvioidaan suhteessa perustuslain 21 §:n oikeusturvavaatimukseen.

Tarkempi perustuslaillinen arviointi keskittyy opetuksesta epäämiseen ja erottamista koskevaan sääntelyyn. Opetustoimen säädösten kaksoisrangaistavuuden kiellon kumoamista arvioidaan suhteessa perustuslakiin.

Opetuksesta epääminen

Perusopetuslain opetuksesta epäämistä koskeva aika ehdotetun sääntelyn mukaan laajenisi jäljellä olevan koulupäivän lisäksi myös seuraavaksi päiväksi. Perusteluna opetuksesta epäämisen ajan pidentämiselle olisi se, että oppilaan paluuta takaisin opetukseen olisi mahdollista suunnitella ja tarjota oppilaalle oppilashuollon palveluita sekä tukea turvallista paluuta opetukseen. Lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi. Tähän ei esitetä muutoksia. Perusopetuksen piiriin kuuluvien oppilaiden ikään nähden on perusteltua, että opetuksesta epäämisen kesto on lyhyempi kuin toisen asteen oppilaitoksissa. Tavoitteena on luoda perusopetuksen käyttöön keino, jotta muiden oppilaiden ja koulun henkilökunnan työrauha ja turvallinen opiskeluympäristö voidaan paremmin varmistaa.

Perusopetuksen ja toisen asteen sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että oppilaalle olisi tarjottava mahdollisuutta keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa epäämisen ja opetukseen paluun aikana sekä järjestettävä muu opetukseen osallistumiseksi tarvitsemansa tuki palatessa. Epäämisen aikana oppilaalle tehtäisiin suunnitelma, jolla määriteltäisiin ne käytännöt toimet, joilla tuettaisiin oppilaan turvallista ja hallittua paluuta takaisin opetukseen. Koska epäämistä edeltää usein sellainen häiriökäyttäytyminen, johon ei ole ollut mahdollista puuttua lievemmällä keinoilla, vaatii opetuksen turvallinen järjestäminen

usein käytännön muutoksia ja uudelleenjärjestelyä. Suunnitelmaan kirjattavilla käytännön tukitoimilla turvattaisiin opetukseen palaavan oppilaan, toisten oppilaiden taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevien henkilöiden turvallisuutta sekä tuettaisiin hallittua koulu-työhön paluuta. Ehdotettu sääntely turvaa osaltaan turvallista oppimisympäristöä ja terveyttä.

Perusoikeuksien ei ole yleisesti katsottu olevan siten ehdottomia, ettei niitä saisi missään olosuhteissa ja missään laajuudessa rajoittaa (HE 309/1993 vp, s. 29). Ehdotetussa sääntelyssä on kyse perusoikeuden rajoittamistilanteesta. Koska opetuksesta epäämisessä oikeus osallistua opetukseen käytännössä estyy, tulee ehdotettua sääntelyä arvioida perusoikeuksien rajoittamis-edellytysten näkökulmasta. Ehdotettu sääntely kuuluisi lainalaan, joka toteuttaisi perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaista velvoitetta säätää yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista lailla. Epäämistä koskeva säännös on säädetty tavallisen lain säätämisympäristössä eduskunnan perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Tältä osin perusoikeuksien rajoitus voidaan katsoa riittävän tarkkarajaiseksi ja täsmälliseksi, koska ehdotettu muutos koskee vain epäämisen kestoa. Epäämisen kesto on kirjattu lakiin tarkkarajaisesti, eikä asiaan liity tältä osin tulkinnanvaraisuutta.

Esitysluonnoksen yhtenä tavoitteena on ollut edistää oppilaitosten oppilaiden, opiskelijoiden ja henkilökunnan oikeutta turvalliseen työ- ja opiskelu-ympäristöön. Maksuttomaan perusopetukseen voidaan katsoa sisältyvän myös oikeus häiriöttömään opiskeluun, mikä edellyttää puuttumista häiritsevään käyttäytymiseen. Usein epäämisen taustalla on sellainen häiriökäyttäytyminen, mihin ei ole voitu puuttua muilla keinoilla, esimerkiksi väkivaltainen tai uhkaava käyttäytyminen. Kyseessä on siten viimesijainen keino. Ehdotus tukee perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaista oikeutta saada maksutonta perusopetusta. Oikeutta perusopetukseen saisi rajoittaa vain oikeasuhteisesti punnittaessa hengen ja terveyden varjeluun. Hengen ja terveyden edistäminen voidaan katsoa olevan ensisijaisia perusoikeuksia, jotka takaavat myös muiden perusoikeuksien, kuten sivistyksellisten oikeuksien tosiasiallisen toteutumisen (PeVM 14/2020 ja PeVL 12/2015 vp). Esityksellä on siten olennainen yhteys perustuslain 7 §:n 1 momentissa kaikille turvattuun oikeuteen elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen sekä perustuslain 6 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Epäämisajan pidentämisellä luodaan mahdollisuus suunnitella oppilaan turvallista paluuta takaisin opetukseen ja tarjota oppilaalle oppilashuollon palveluita. Ehdotettua muutosta voidaan pitää nykytilaa parantavana ja perusoikeuksien näkökulmasta hyväksyttävänä. Epäämistä koskevassa asiassa voidaan hakea muutosta perusopetusta ja toisen asteen koulutusta koskevien lakien nojalla hallinto-oikeudelta. Ehdotettu muutos muutoksenhakusääntöön voidaan katsoa parantavan oikeusturvaa asiassa, koska muutoksenhakuoikeutta supistava lista muutoksenhakukelpoisista asioista poistuu. Edellä mainittu huomioon ottaen ehdotus tukee perusoikeuksia ja ei siten ole ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Luvussa 4.2.2 esitellään tutkimustuloksia siitä, että tietyillä lapsilla on keskimäärin suurempi riski tulla kiusatuksi. Moni kokee esimerkiksi syrjivää kiusaamista. Syrjivä kiusaaminen tarkoittaa kiusaamista kiusatun ulkonäön, sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen, ihonvärin tai kielen, vammaisuuden, perheen tai uskonnon vuoksi. Perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännös ja lasten oikeuksien yleissopimus sekä vammaisten oikeuksien yleissopimus velvoittavat huolehtimaan varsinkin oppivelvollisuuttaan suorittavien lasten ja nuorten tosiasiallisesta yhdenvertaisuudesta. Ehdotettu sääntely tukee useiden ihmisoikeussopimusten tavoitteita. Ehdotus olisi myös linjassa vammaisten henkilöiden oikeuksista annetun yleissopimuksen (SopS 27/2016) 7, 11 ja 24 artiklojen kanssa. Vammaisten henkilöiden yleissopimuksen 7 artiklan mukaisesti valtioiden tulee toteuttaa kaikki tarvittavat toimet varmistaakseen, että vammaiset

lapset voivat nauttia kaikista ihmisoikeuksista ja perusvapauksista täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa. Tämä koskee myös 24 artiklan mukaista oikeutta koulutukseen. Artiklassa todetaan, että sopimuspuolien tulee tunnustaa vammaisten henkilöiden oikeus koulutukseen. YK:n yleissopimuksen lapsen oikeuksista (SopS 59 ja 60/1991) 29 artikla velvoittaa, että lapsen koulutuksen tulee pyrkiä muun muassa lapsen valmistamiseen vastuulliseen elämään vapaassa yhteiskunnassa ymmärryksen, rauhan, suvaitsevaisuuden, sukupuolten välisen tasa-arvon ja kaikkien kansakuntien, etnisten, kansallisten ja uskonnollisten ryhmien sekä alkupe räiskansoihin kuuluvien henkilöiden välisen ystävyyden hengessä. Tätä tavoitetta varten tulee säätää kansallista lainsäädäntöä, jolla ehkäistään kiusaamista ja väkivaltaa kouluissa ja oppilaitoksissa.

Erottaminen ja opiskelusta pidättäminen

Suomen perustuslain 16 §:ssä säädetään sivistyksellisistä oikeuksista. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Samassa momentissa todetaan myös, että oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Pykälän 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Oppivelvollisuuskoulutuksissa opetuksesta erottaminen tarkoittaa perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaisen perusoikeuden jonkinasteista rajoittamista. Tämän vuoksi ehdotetaan, että esimerkiksi rehtorin toimivalta määräaikaista erottamista koskevissa asioissa täsmennettäväksi. Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi rehtorin toimivaltaa koskeva raja. Oppivelvollisten kohdalla oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta päättäisi aina koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Päätöksen tekemistä oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta ei olisi jatkossa mahdollista delegoida yksin rehtorin päätettäväksi, koska määräaikainen erottaminen vaikuttaa merkittävästi oppivelvollisuuden suorittamiseen, ja perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaiseen oikeuteen saada maksutonta perusopetusta. Asian käsittely monijäsenisessä toimielimessä varmistaisi oppivelvollisen perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvan toteutumisen. Tältä osin ehdotettua sääntelyä voidaan pitää perustuslain mukaisena.

Edellä mainittu huomioiden voidaankin tehdä johtopäätös, että oppilaan opetuksen epämiselle tai erottamiselle oppivelvollisuuskoulutuksista asetetaan perustellusti korkeammat edellytykset. Tästä esimerkkinä oppivelvollisuuslain 8 §:ssä säädetään oppivelvollisuuden suorittamisesta opiskeluoikeuden määräaikaisen menettämisen aikana. Sääntely koskee perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuskoulutusta. Oppivelvolliselle, joka on määräaikaisesti erotettu tai, jonka opiskeluoikeus on pidätetty, tulee laatia suunnitelma oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen tai opiskeluoikeuden pidättämisen aikana. Vastaava säännös ehdotetaan lisättäväksi myös perusopetuslakiin, jonka mukaisesti oppilaalla ja oppilaan huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla olisi mahdollisuus osallistua erotetulle oppilaalle opetussuunnitelmaan perustuvan henkilökohtaisen suunnitelman laatimiseen.

Voimassaoleviin lukiolain säännöksiin sisältyvä mahdollisuus pidättää rikoksesta epäiltynä olevan opiskelijan oikeus opiskeluun esitutinnan ja syytteen käsittelyn ajaksi enintään vuodeksi kerrallaan on voimassaolevan sääntelyn kannalta ongelmallinen. Vastaavaa sääntelyä ei ole esimerkiksi ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa. Toisen asteen opiskelijat ovat tältä osin eriarvoisessa asemassa. Kyse ei ole sellaisesta esimerkiksi oppilaitoksessa koulutuksen aikana tapahtuneesta teosta, josta opiskelija voitaisiin muutoinkin erottaa enintään vuoden määräajaksi. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 60/2010 vp, s. 5) pitänyt lainsäädäntöä ongelmallisena perustuslain 21 §:n oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin kuuluvan ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaleessa turvatun syyttömysolettaman kannalta.

Sivistysvaliokunta on korostanut asian poikkeuksellisuutta (SiVM 14/2010 vp, s. 6). Näin voi olla etenkin silloin, kun kysymys ei ole sellaisesta lähinnä oppilaitoksessa tapahtuneesta teosta, josta opiskelija voitaisiin muutoinkin erottaa enintään vuoden määräajaksi myös edellä mainittujen pykälien muiden säännösten perusteella. Tämän vuoksi opiskeluoikeuden pidättämistä rikosepäilyn vuoksi koskevat säännökset ehdotetaan kumottavaksi.

Kaksoisrangaistavuuden kieltö

Ehdotetun sääntelyn keskeisenä tarkoituksena on selkeyttää perustuslain ja Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten edellyttämän kaksoisrangaistavuuden kiellon (*ne bis in idem*) soveltuminen opetuslaitoksen kurinpitösääntöihin. Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi perusopetuslain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain pykälät, joissa on säädetty mainittujen lakien mukaisten kurinpitomenettelyjen suhteesta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Koska laeissa tarkoitetuissa seuraamuksissa ei esityksessä tehdyn arvon perusteella olisi lähtökohtaisesti kysymys rangaistusluonteisina pidettävistä seuraamuksista, sääntelytarve niiden suhteesta rikosoikeudelliseen menettelyyn poistuisi. Sääntelyn suhdetta rikosoikeudelliseen menettelyyn on tarkemmin arvioitu tämän hallituksen esityksen 7.1 luvun säännökohtaisissa perusteluissa ja luvussa 2.1.6. Perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa sääntelyn tarpeellisuuteen toteamalla seuraamusmaksua koskevan sääntelyn osalta, ettei ole tarpeen pyrkiä täydelliseen aukottomuuteen mainitun säännön noudattamiseksi (PeVL 9/2012 vp). Tällainen pyrkimys saattaisi johtaa tarpeettoman yksityiskohtaisiin sääntöihin.

Muutoksenhaku

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsitelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Perustuslakivaliokunnan mukaan perustuslain kannalta hyväksyttävistä muutoksenhakuoikeuden rajoituksista on mahdollista säätää lakiin otettavilla yksilöidyillä muutoksenhakukielloilla (ks. esim. PeVL 70/2002 vp, PeVL 20/2005 s. 8, PeVL 28/2018 vp, s. 2—3, PeVL 15/2012 vp, s. 3/II, PeVL 20/2005 vp, s. 7 ja PeVL 21/2006 vp, s. 6). Valiokunta on edellyttänyt, että muutoksenhakuoikeus olisi tämän vuoksi syytä muotoilla yleiseksi oikeudeksi (PeVL 28/2018 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön edellyttämät muutokset ehdotetaan tehtäväksi perusopetuslakiin ja lukiolakiin. Ehdotettua sääntelyä voidaan pitää tältä osin perustuslain mukaisena.

Perusopetuslain 42 §:n oikaisuvaatimusta koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikaisua voisi vaatia erityisen tuen päätöksessä määrättyihin perusopetuslain 31 §:n mukaisiin palveluihin. Voimassa olevan perusopetuslain 42 a §:n 1 momentin mukaan perusopetuslain 31 §:ssä säädettyä etua ja oikeutta koskevaan asiaan haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Asiaa on tulkittu käytännössä siten, että esimerkiksi avustajapalvelua koskevasta päätöksestä valitetaan hallinto-oikeuteen, vaikka se tehtäisiin perusopetuslain 17 §:n mukaisesti erityisen tuen päätöksen yhteydessä. Yksilön oikeusturvan toteutumisen kannalta ei ole perusteltua, että erityistä tukea koskevan päätöksen muutoksenhaku jakaantuu kahdelle muutoksenhakuviranomaiselle.

Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 18—19/1990) asettaa velvoitteita oikeusturvajärjestelmän kehittämiseksi. Sopimuksen 13 artiklan mukaan jokaisella, jonka oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä

siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt. Tehokkaaseen oikeussuojakeinoon voidaan katsoa kuuluvan myös menettelyn yksinkertaisuus. Ehdotettu muutos parantaisi erityisen tuen muutoksenhakuun liittyvää kokonaisharkintaa ja yksilön oikeusturvaa. Ehdotettua sääntelyä voidaan pitää tältä osin perustuslain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisena.

Säätämisyjärjestys

Perustuslaki ilmaisee aina pääsäännön eli ydinsisällön, jota ei voida sääntelyvarauksen nojalla heikentää (HE 309/1993 vp, s. 5—6). Tavallisella lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen puuttuvaa rajoitusta. Oikeus saada perusopetusta on perusoikeutena turvattu, eikä ehdotus puutu tämän oikeuden ydinalueeseen. Edellä mainitun perusteella ehdotus voidaan käsitellä ja säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Kun perusoikeuden ydinsisältö säilyy, voidaan esityksen katsoa olevan linjassa myös Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Perustuslain 120 §:n mukaan Ahvenanmaan maakunnalla on itsehallinto sen mukaan kuin Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991) erikseen säädetään. Ehdotettu sääntely ei koskisi Ahvenanmaalla asuvia, koska Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 14 kohdan mukaisesti Ahvenanmaan maakunnalla on lainsäädäntövalta muun muassa opetusta ja oppisopimusta koskeissa asioissa.

Keskeisimmät perustus oikeudelliset kysymykset liittyvät ehdotuksiin kaksoisrangaistavuuden kiellon kumoamisesta sekä perusopetuksesta epäamisestä.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

perusopetuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan perusopetuslain (628/1998) 36 c ja 42 e §, sellaisina kuin ne ovat, 36 c § laissa 477/2003 ja 42 e § laissa 959/2015,
muutetaan 5 §:n 1 momentti, 29 §:n 7 momentti, 35 §:n 2 momentti, 36 §:n 1 ja 3 momentti, 36 a §:n 1 ja 2 momentti, 36 h §, 42 §:n johdantokappale ja 3 kohta sekä 42 a ja 42 b §, sellaisina kuin niistä ovat 5 §:n 1 momentti laissa 1216/2020, 29 §:n 7 momentti ja 36 h § laissa 1267/2013, 36 §:n 1 ja 3 momentti sekä 36 a §:n 1 ja 2 momentti laissa 477/2003, 42 §:n johdantokappale ja 3 kohta sekä 42 b § laissa 959/2015 ja 42 a § laissa 831/2019, sekä *lisätään* lakiin uusi 3 a § ja 42 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 959/2015 ja 1216/2020, uusi 2 momentti seuraavasti:

1 luku

Soveltamisala ja tavoitteet

3 a §

Lapsen edun ensisijaisuus

Perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

5 §

Muu opetus ja toiminta

Kunta voi järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta ja kunnan päättämässä laajuudessa perusopetuksen 7.—9. vuosiluokan yhteydessä annettavaa joustavan perusopetuksen toimintaa. Kunta päättää aikuisten perusopetuksen järjestämisestä.

29 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

35 §

Oppilaan velvollisuudet

Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Oppilaan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, kouluyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

36 §

Kurinpito

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitoa.

Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan ja sitä seuraavan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetus-tilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä 36 h §:ssä tarkoitettuna oppilashuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi oppilaalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja oppilaan palatessa opetukseen. Oppilaalle tehdään suunnitelma opetukseen palautumisen tukemiseksi.

36 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano

Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Opetuksen järjestäjän tulee kurinpitotoimea harkitessaan ottaa huomioon teon laatu sekä oppilaan ikä ja kehitystaso. Ennen kurinpitotoimesta päättämistä on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja opetuksen epäämisestä tarvittaessa lisäksi koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös, ja muut 36 §:ssä tarkoitetut toimenpiteet tulee kirjata.

Opetuksen järjestäjän tulee järjestää opetus, joka estää määrääjäksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. Oppilaalle ja oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on varattava tilaisuus osallistua tässä momentissa tarkoitetun opetussuunnitelmaan perustuvan henkilökohtaisen suunnitelman laatimiseen.

36 h §

Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty 36 §:n 1 momentissa tarkoitettu kurinpitotoimi tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi ja enintään seuraavaksi työpäiväksi 36 §:n 2 tai 3 momentin nojalla, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa 36 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden.

42 §

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta, jollei tässä laissa toisin säädetä, jos päätös koskee:

3) 17 §:ssä tarkoitetun erityisen tuen järjestämistä ja erityiseen tukeen kuuluvia 31 §:n mukaisia tulkitsemis- ja avustajapalveluja, muita opetuspalveluja ja erityisiä apuvälineitä;

Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa.

42 a §

Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ja muuhun tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallintotuomioistuimeen. Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

42 b §

Muutoksenhaku aika

Oikaisuvaatimus 42 §:ssä tarkoitetussa asiassa aluehallintovirastoon, valitus hallintotuomioistuimeen 42 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä ja valitus päätöksestä, joka koskee oppilaalle annettavaa kirjallista varoitusta sekä määräaikaista erottamista, tulee tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Tässä pykälässä tarkoitettut asiat tulee käsitellä kiireellisinä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____ .

2.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 88 §,
muutetaan 2 §:n 2 momentti, 85 §:n 4 momentti, 93 §:n 1, 4 ja 5 momentti sekä 94 §:n 2 momentti, sekä
lisätään 80 §:ään uusi 6 momentti seuraavasti:

2 §

Ammatillisten tutkintojen ja ammatillisen koulutuksen tarkoitus

Tässä laissa tarkoitetun koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

80 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

85 §

Kurinpito

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan taikka oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä 99 §:ssä tarkoitettuna opiskelijahuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi opiskelijalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja opiskelijan palatessa opetukseen. Opiskelijalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

93 §

Menettely opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa ja kurinpitotoasiassa

Opiskelijalle annettavasta kirjallisesta varoituksesta päättää rehtori. Opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta, määräaikaisesta erottamisesta, asuntolasta erottamisesta sekä opiskeluoikeuden pidättämisestä päättää koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Korkeintaan kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta ja asuntolasta erottamisesta voi koulutuksen järjestäjän niin päättäessä päättää rehtori. Rehtori ei kuitenkaan voi päättää oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta.

Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta, opiskelijan asuntolasta erottamista ja kirjallisen varoituksen antamista opiskelijalle on yksilöitävä kurinpitotoimen syynä oleva teko tai laiminlyönti, hankittava tarpeellinen selvitys sekä varattava opiskelijalle tilaisuus tulla kuulluksi. Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta tai opiskelija-asuntolasta on kuultava myös opiskelijan huoltajaa. Muista 85 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle. Kurinpitotoimea harkittaessa on otettava huomioon teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso.

Kurinpitotoimesta, opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja opiskeluoikeuden pidättämisestä tulee antaa kirjallinen päätös, ja 85 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetut toimenpiteet tulee kirjata.

94 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Opiskelijan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

3.

Laki

lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan lukiolain (714/2018) 41 §:n 4 momentti sekä 44 ja 52 §,
muutetaan 2 §:n 2 momentti, 30 §:n 2 momentti, 41 §:n 1 ja 3 momentti, 42 §:n otsikko sekä
1 ja 4 momentti, 50 ja 51 § sekä 54 §:n 1 momentti,
sellaisena kuin niistä on 41 §:n 1 momentti laissa 1217/2020, sekä
lisätään 40 §:ään uusi 7 momentti seuraavasti:

2 §

Lukiokoulutuksen tarkoitus

Lukiokoulutuksen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Lisäksi koulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijoille valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen. Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

30 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Opiskelijan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Kurinpidosta säädetään 7 luvussa.

40 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

41 §

Kurinpito

Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, kuitenkin enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Edellä säädetty toimenpiteet ovat kurinpitotoimia. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä.

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä 32 §:ssä tarkoitettuna opiskelijahuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi opiskelijalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja opiskelijan palatessa opetukseen. Opiskelijalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

42 §

Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitotoimen täytäntöönpano

Ennen 41 §:n 1 tai 4 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti taikka epäilty rikos tai siihen liittyvä seikka, kuultava opiskelijaa ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Koulutuksen järjestäjän tulee kurinpitotoimea harmitessaan ottaa huomioon teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso. Ennen kurinpitotoimesta päättämistä on opiskelijan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 41 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle ja opetuksen epäämisestä tarvittaessa lisäksi oppilaitoksen sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Edellä 41 §:n 1 ja 4 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä tulee antaa päätös ja 41 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut toimenpiteet tulee kirjata.

Oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta sekä kirjallisen varoituksen antamisesta päättää koulutuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin tai koulutuksen järjestäjän niin päättäessä rehtori. Rehtorille voidaan antaa toimivalta päättää korkeintaan kolme kuukautta kestävästä oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta. Rehtorille ei voida kuitenkaan antaa toimivaltaa päättää oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta oppilaitoksesta.

50 §

Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ja muuhun tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallintotuomioistuimeen. Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

51 §

Muutoksenhakuaika

Oikaisuvaatimus aluehallintovirastoon 49 §:ssä tarkoitettussa asiassa, valitus 49 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä sekä valitus päätöksestä, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan määräaikaista erottamista taikka asuntolasta erottamista määräajaksi tai lopullisesti, tulee tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

54 §

Valituskiellot

Muuhun 41 §:n nojalla tehtyyn päätökseen kuin varoitusta, määräaikaista erottamista oppilaitoksesta taikka asuntolasta erottamista koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

4.

Laki

tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (1215/2020) 2 §, 20 §:n 2 momentti ja 26 §:n 1 momentti seuraavasti:

2 §

Koulutuksen tavoitteet

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkinto-koulutukseen, ohjaa jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadintaan sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto taikka ammatillinen tutkinto. Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

20 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Opiskelijan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

26 §

Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltaminen

Koulutuksen järjestämisessä sovelletaan, mitä asianomaisen järjestäjän osalta perusopetuslaissa, lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään opetuksen julki-suudesta, kokeilusta, erityisopetuksen tai erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä, oppilas- ja opiskeluhollosta, henkilöstöstä, yhteistyöstä opiskelijoiden huoltajien kanssa, oppilas- tai opiskelijakunnasta, koulutuksen arvioinnista sekä tietojensaannista ja henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä, jollei laissa toisin säädetä. Lisäksi sovelletaan, mitä asianomaisen koulutuksen järjestäjän osalta kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään perusopetuslain 36 ja 36 a—36 g §:ssä lukuun ottamatta jälki-istuntoa koskevaa sääntelyä, lukiolain 40—48 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80, 85—93 ja 115 §:ssä sekä mitä kurinpitotoimien muutoksenhausta säädetään mainituissa laeissa. Opetukseen osallistumisen epäämiseen kuitenkin sovelletaan, mitä epäämisestä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa. Jos kunta järjestää koulutusta ilman järjestämislupaa, sovelletaan tässä momentissa tarkoitettua osalta, mitä mainituista asioista perusopetuslaissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

Helsingissä 16.9.2021

Pääministeri

Sanna Marin

Opetusministeri Li Andersson

1.

Laki

perusopetuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan perusopetuslain (628/1998) 36 c ja 42 e §, sellaisina kuin ne ovat, 36 c § laissa 477/2003 ja 42 e § laissa 959/2015,

muutetaan 5 §:n 1 momentti, 29 §:n 7 momentti, 35 §:n 2 momentti, 36 §:n 1 ja 3 momentti, 36 a §:n 1 ja 2 momentti, 36 h §, 42 §:n johdantokappale ja 3 kohta sekä 42 a ja 42 b §,

sellaisina kuin niistä ovat 5 §:n 1 momentti laissa 1216/2020, 29 §:n 7 momentti ja 36 h § laissa 1267/2013, 36 §:n 1 ja 3 momentti sekä 36 a §:n 1 ja 2 momentti laissa 477/2003, 42 §:n johdantokappale ja 3 kohta sekä 42 b § laissa 959/2015 ja 42 a § laissa 831/2019, sekä

lisätään lakiin uusi 3 a § ja 42 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 959/2015 ja 1216/2020, uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 a §

Lapsen edun ensisijaisuus

Perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

5 §

5 §

Muu opetus ja toiminta

Muu opetus ja toiminta

Kunta voi järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta ja kunnan päättämässä laajuudessa perusopetuksen 7.—9. vuosiluokan yhteydessä annettavaa joustavan perusopetuksen toimintaa. Kunta päättää perusopetuksen järjestämisestä *muille kuin oppivelvollisille*.

Kunta voi järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta ja kunnan päättämässä laajuudessa perusopetuksen 7.—9. vuosiluokan yhteydessä annettavaa joustavan perusopetuksen toimintaa. Kunta päättää *aikuisten* perusopetuksen järjestämisestä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

29 §

29 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta *niistä epäillyn* ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

35 §

35 §

Oppilaan velvollisuudet

Oppilaan velvollisuudet

Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäydyttävä asiallisesti.

Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäydyttävä asiallisesti. *Oppilaan on käyttäydyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, kouluyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.*

36 §

36 §

Kurinpito

Kurinpito

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitorangeistuksia.

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitotoimia.

Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii

Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan *ja sitä seuraavan* työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön

Voimassa oleva laki

oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Ehdotus

turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. *Epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä 36 h §:ssä tarkoitettuna oppilashuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi oppilaalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja oppilaan palatessa opetukseen. Oppilaalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.*

36 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano

Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Ennen kurinpitorangeistuksen antamista on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja opetuksen epäamisestä tarvittaessa koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös, ja muut 36 §:ssä tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata.

Opetuksen järjestäjän tulee järjestää opetus, joka estää määräajaksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan.

36 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano

Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. *Opetuksen järjestäjän tulee kurinpitotoimea harkitessaan ottaa huomioon teon laatu sekä oppilaan ikä ja kehitystaso.* Ennen kurinpitotoimesta päättämistä on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja opetuksen epäamisestä tarvittaessa lisäksi koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös, ja muut 36 §:ssä tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata.

Opetuksen järjestäjän tulee järjestää opetus, joka estää määräajaksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. *Oppilaalle ja oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on varattava tilaisuus osal-*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

listua tässä momentissa tarkoitetun opetus-
suunnitelmaan perustuvan henkilökohtaisen
suunnitelman laatimiseen.

36 c §

Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireil-
läöloon ja tuomioistuimen ratkaisuun

Sinä aikana, jolloin oppilasta vastaan on vi-
reillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei
häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai
jatkaa kurinpitomenettelyä.

(kumotaan)

Jos tuomioistuin on vapauttanut oppilaan
syytteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa
tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellai-
sen menettelyn perusteella, jota ei ole katsot-
tava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista
kurinpidollisesti.

Jos tuomioistuin on tuominnut oppilaan
rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä
määrätä kurinpitorangaistusta. Oppilas saa-
daan kuitenkin erottaa määräajaksi, jos se op-
pilaan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien
seikkojen perusteella on perusteltua.

36 h §

Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yh-
teydessä

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä,
että oppilaalle, jolle on määrätty 36 §:n 1 mo-
mentissa tarkoitettu kurinpitorangaistus tai
jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän
ajaksi 36 §:n 2 tai 3 momentin nojalla, järjes-
tetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei
saa jättää ilman valvontaa 36 §:n 2 ja 3 mo-
mentissa tarkoitettujen toimenpiteiden jäl-
keen.

36 h §

Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yh-
teydessä

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä,
että oppilaalle, jolle on määrätty 36 §:n 1 mo-
mentissa tarkoitettu kurinpitotoimi tai jolta
opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän
ajaksi ja enintään seuraavaksi työpäiväksi
36 §:n 2 tai 3 momentin nojalla, järjestetään
tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jät-
tää ilman valvontaa 36 §:n 2 ja 3 momentissa
tarkoitettujen toimenpiteiden.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

42 §

42 §

Oikaisuvaatimus

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta *siten kuin hallintolaissa säädetään*, jollei muualla laissa toisin säädetä, jos päätös koskee:

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta, jollei tässä laissa toisin säädetä, jos päätös koskee:

3) 17 §:ssä tarkoitetun erityisen tuen järjestämistä;

3) 17 §:ssä tarkoitetun erityisen tuen järjestämistä ja erityiseen tukeen kuuluvia 31 §:n mukaisia tulkittamis- ja avustajapalveluja, muita opetuspalveluja ja erityisiä apuvälineitä;

Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa.

42 a §

42 a §

Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen

Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen, joka koskee oppilaalle annettavaa kirjallista varoitusta, oppilaan määräaikaista erottamista tai 31, 32 tai 33 §:ssä taikka 34 §:n 1 momentissa säädettyä etua ja oikeutta, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ja muuhun tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallintotuomioistuimeen. Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

(kumotaan)

42 b §

42 b §

Muutoksenhakuaika

Muutoksenhakuaika

Valitus päätöksestä, joka koskee oppilaalle annettavaa kirjallista varoitusta, oppilaan määräaikaista erottamista taikka 42 a §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa sekä oikaisuvaatimus 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on

Oikaisuvaatimus 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa aluehallintovirastoon, valitus hallintotuomioistuimeen 42 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä ja valitus päätöksestä, joka koskee oppilaalle annettavaa kirjallista varoitusta sekä määräai-

HE 127/2021 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

annettu oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle tiedoksi. Tässä pykälässä tarkoitettut asiat tulee käsitellä kiireellisinä.

kaista erottamista, tulee tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Tässä pykälässä tarkoitettut asiat tulee käsitellä kiireellisinä.

42 e §

Valituslupa

Jollei tässä laissa toisin säädetä, hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

2.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 88 §,
muutetaan 2 §:n 2 momentti, 85 §:n 4 momentti, 93 §:n 1, 4 ja 5 momentti sekä 94 §:n 2
momentti, sekä
lisätään 80 §:ään uusi 6 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

*Ammatillisten tutkintojen ja ammatillisen
koulutuksen tarkoitus*

*Ammatillisten tutkintojen ja ammatillisen
koulutuksen tarkoitus*

Tässä laissa tarkoitetun koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja.

Tässä laissa tarkoitetun koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. *Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.*

80 §

80 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

85 §

85 §

*Kurinpito**Kurinpito*

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan taikka oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan taikka oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. *Epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä 99 §:ssä tarkoitettuna opiskelijahuollona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi opiskelijalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja opiskelijan palatessa opetukseen. Opiskelijalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.*

88 §

Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilöölöön ja tuomioistuimen ratkaisuun

Sinä aikana, jolloin opiskelijaa vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä. (kumotaan)

Jos tuomioistuin on vapauttanut opiskelijan syytteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti.

Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä määrätä kurinpitorangaistusta. Opiskelija saadaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta määräajaksi tai erottaa opiskelija-asuntolasta määräajaksi tai jäljellä olevien opintojen ajaksi, jos se opiskelijan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

93 §

93 §

*Menettely opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa ja kurinpi-toasiassa**Menettely opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa ja kurinpi-toasiassa*

Opiskelijalle annettavasta kirjallisesta va-roituksesta päättää rehtori. Opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta, määräai-kaisesta erottamisesta, asuntolasta erottami-sesta sekä opiskeluoikeuden pidättämisestä päättää koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Korkeintaan kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta ja asuntolasta erottamisesta voi koulutuksen jär-jestäjän niin päättäessä päättää rehtori.

Opiskelijalle annettavasta kirjallisesta va-roituksesta päättää rehtori. Opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta, määräai-kaisesta erottamisesta, asuntolasta erottami-sesta sekä opiskeluoikeuden pidättämisestä päättää koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Korkeintaan kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta ja asuntolasta erottamisesta voi koulutuksen jär-jestäjän niin päättäessä päättää rehtori. *Reh-tori ei kuitenkaan voi päättää oppivelvolli-suuslaissa tarkoitetun oppivelvollisen määrä-aikaisesta erottamisesta.*

Ennen opiskelijan erottamista oppilaitok-sesta, opiskelijan asuntolasta erottamista ja kirjallisen varoituksen antamista opiskelijalle on yksilöitävä kurinpitorangeistukseen syynä oleva teko tai laiminlyönti, hankittava tarpeel-linen selvitys sekä varattava opiskelijalle tilai-suus tulla kuulluksi. Ennen opiskelijan erotta-mista oppilaitoksesta tai opiskelija-asunto-lasta on kuultava myös opiskelijan huoltajaa. Muista 85 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle.

Ennen opiskelijan erottamista oppilaitok-sesta, opiskelijan asuntolasta erottamista ja kirjallisen varoituksen antamista opiskelijalle on yksilöitävä kurinpitotoimen syynä oleva teko tai laiminlyönti, hankittava tarpeellinen selvitys sekä varattava opiskelijalle tilaisuus tulla kuulluksi. Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta tai opiskelija-asuntolasta on kuultava myös opiskelijan huoltajaa. Muista 85 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoi-tettava opiskelijan huoltajalle. *Kurinpitotoi-meä harkittaessa on otettava huomioon teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso.*

Kurinpitorangeistuksista, opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja opiskeluoikeuden pidättä-misestä tulee antaa kirjallinen päätös ja 85 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetut toimenpiteet tu-lee kirjata.

Kurinpitotoimesta, opiskeluoikeuden pe-ruuttamisesta ja opiskeluoikeuden pidättämi-sestä tulee antaa kirjallinen päätös, ja 85 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetut toimenpiteet tu-lee kirjata.

94 §

94 §

*Opiskelijan velvollisuudet**Opiskelijan velvollisuudet*

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tun-nollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti.

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tun-nollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. *Opis-keijän on käyttäytyttävä muita kiusaamatta*

HE 127/2021 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan lukiolain (714/2018) 41 §:n 4 momentti sekä 44 ja 52 §,
muutetaan 2 §:n 2 momentti, 30 §:n 2 momentti, 41 §:n 1 ja 3 momentti, 42 §:n otsikko sekä
1 ja 4 momentti, 50 ja 51 § sekä 54 §:n 1 momentti,
sellaisena kuin niistä on 41 §:n 1 momentti laissa 1217/2020, sekä
lisätään 40 §:ään uusi 7 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Lukiokoulutuksen tarkoitus

Lukiokoulutuksen tarkoitus

Lukiokoulutuksen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Lisäksi koulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijoille valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

Lukiokoulutuksen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Lisäksi koulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijoille valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen. *Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.*

30 §

30 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Opiskelijan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja vältettävä toimintaa, joka voi vaarantaa muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Kurinpidosta säädetään 7 luvussa.

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Opiskelijan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Kurinpidosta säädetään 7 luvussa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

40 §

40 §

*Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön**Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön*

41 §

41 §

*Kurinpito**Kurinpito*

Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Edellä mainitut toimenpiteet ovat kurinpitorangeistuksia. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä.

Opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, kuitenkin enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Edellä säädetty toimenpiteet ovat kurinpitotoimia. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä.

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. *Epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä 32 §:ssä tarkoitettuna opiskelijahuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi opiskelijalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja opiskelijan palatessa opetukseen.*

Voimassa oleva laki

Jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta, häneltä voidaan tutkimuksen ajaksi pidättää oikeus opiskeluun, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua.

42 §

Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitorangeistuksen täytäntöönpano

Ennen 41 §:n 1 tai 4 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti taikka epäilty rikos tai siihen liittyvä seikka, kuuluttava opiskelijaa ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Ennen kurinpitorangeistuksen antamista on opiskelijan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 41 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle ja opetuksen epäämisestä tarvittaessa oppilaitoksen sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Edellä 41 §:n 1 ja 4 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä tulee antaa päätös ja 41 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden tulee kirjata.

Oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta ja opiskelusta pidättämisestä sekä kirjallisen varoituksen antamisesta päättää koulutuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin tai koulutuksen järjestäjän niin päättäessä rehtori. Rehtorille voidaan antaa toimivalta päättää korkeintaan kolme kuukautta kestävästä oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta.

Ehdotus

*Opiskelijalle tehdään suunnitelma opetuksen palaamisen tukemiseksi.
(4 momentti kumotaan)*

42 §

Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitotoimen täytäntöönpano

Ennen 41 §:n 1 tai 4 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti taikka epäilty rikos tai siihen liittyvä seikka, kuuluttava opiskelijaa ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. *Koulutuksen järjestäjän tulee kurinpitotoimea harkitessaan ottaa huomioon teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso.* Ennen kurinpitotoimesta päättämistä on opiskelijan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 41 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle ja opetuksen epäämisestä tarvittaessa lisäksi oppilaitoksen sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Edellä 41 §:n 1 ja 4 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä tulee antaa päätös ja 41 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden tulee kirjata.

Oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta sekä kirjallisen varoituksen antamisesta päättää koulutuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin tai koulutuksen järjestäjän niin päättäessä rehtori. Rehtorille voidaan antaa toimivalta päättää korkeintaan kolme kuukautta kestävästä oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta. *Rehtorille ei voida kuit-*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tenkaan antaa toimivaltaa päättää oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta oppilaitoksesta.

44 §

Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilöoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun

Sinä aikana, jolloin opiskelijaa vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä. (kumotaan)

Jos tuomioistuin on vapauttanut opiskelijan syyteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti.

Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä määrätä kurinpitorangeistusta. Opiskelija saadaan kuitenkin erottaa määräajaksi tai erottaa opiskelija-asuntolasta, jos se opiskelijan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua.

50 §

Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen

Tässä laissa tarkoitettuun koulutuksen järjestäjän päätökseen, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan määräaikaista erottamista, opiskelijan erottamista asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi, koulutuksesta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi tai 34 tai 35 §:ssä säädettyä etua tai oikeutta, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

Edellä 49 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä.

50 §

Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ja muuhun tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallintotuomioistuimeen. Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

51 §

51 §

Muutoksenhakuaika

Muutoksenhakuaika

Valitus päätöksestä, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, määräaikaista erottamista, asuntolasta erottamista määräajaksi tai lopullisesti, koulutuksesta pidättämistä rikostutkinnan ajaksi taikka 50 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa sekä oikaisuvaatimus 49 §:ssä tarkoitettussa asiassa, tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tiedoksi. Tässä pykälässä tarkoitettut asiat tulee käsitellä kiireellisinä.

Oikaisuvaatimus aluehallintovirastoon 49 §:ssä tarkoitettussa asiassa, valitus 49 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä sekä valitus päätöksestä, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan määräaikaista erottamista taikka asuntolasta erottamista määräajaksi tai lopullisesti, tulee tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

52 §

Valituslupa

Jollei tässä laissa toisin säädetä, hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

(kumotaan)

54 §

54 §

Valituskiellot

Valituskiellot

Muuhun 41 §:n nojalla tehtyyn kuin varoitusta, määräaikaista erottamista, asuntolasta erottamista tai *opiskelu-oikeuden pidättämistä* koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Muuhun 41 §:n nojalla tehtyyn päätökseen kuin varoitusta, määräaikaista erottamista opilaitoksesta taikka asuntolasta erottamista koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (1215/2020) 2 §, 20 §:n 2 momentti ja 26 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Koulutuksen tavoitteet

Koulutuksen tavoitteet

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukio-koulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen, ohjaa jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadintaan sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto taikka ammatillinen tutkinto.

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukio-koulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen, ohjaa jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadintaan sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto taikka ammatillinen tutkinto. *Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.*

20 §

20 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti.

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. *Opiskelijan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

26 §

26 §

*Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltaminen**Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltaminen*

Koulutuksen järjestämisessä sovelletaan, mitä asianomaisen järjestäjän osalta perusopetuslaissa, lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään opetuksen julkisuudesta, kokeilusta, erityisopetuksen tai erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä, oppilas- ja opiskeluhuollosta, henkilöstöstä, yhteistyöstä opiskelijoiden huoltajien kanssa, oppilas- tai opiskelijakunnasta, koulutuksen arvioinnista sekä tietojensaannista ja henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä, jollei laissa toisin säädetä. Lisäksi sovelletaan, mitä asianomaisen koulutuksen järjestäjän osalta kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään perusopetuslain 36 ja 36 a—36 g §:ssä lukuun ottamatta jälki-istuntoa koskevaa sääntelyä, lukiolain 40—48 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80, 85—93 ja 115 §:ssä sekä mitä kurinpitotoimien muutoksenhausta säädetään mainituissa laeissa. Jos kunta järjestää koulutusta ilman järjestämislupaa, sovelletaan tässä momentissa tarkoitetun osalta, mitä mainituista asioista perusopetuslaissa säädetään.

Koulutuksen järjestämisessä sovelletaan, mitä asianomaisen järjestäjän osalta perusopetuslaissa, lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään opetuksen julkisuudesta, kokeilusta, erityisopetuksen tai erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä, oppilas- ja opiskeluhuollosta, henkilöstöstä, yhteistyöstä opiskelijoiden huoltajien kanssa, oppilas- tai opiskelijakunnasta, koulutuksen arvioinnista sekä tietojensaannista ja henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä, jollei laissa toisin säädetä. Lisäksi sovelletaan, mitä asianomaisen koulutuksen järjestäjän osalta kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään perusopetuslain 36 ja 36 a—36 g §:ssä lukuun ottamatta jälki-istuntoa koskevaa sääntelyä, lukiolain 40—48 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80, 85—93 ja 115 §:ssä sekä mitä kurinpitotoimien muutoksenhausta säädetään mainituissa laeissa. *Opetukseen osallistumisen epäämiseen kuitenkin sovelletaan, mitä epäämisestä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa.* Jos kunta järjestää koulutusta ilman järjestämislupaa, sovelletaan tässä momentissa tarkoitetun osalta, mitä mainituista asioista perusopetuslaissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .